

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

МІЦНЕ У ЯВОРА КОРИННЯ — ХАЙ ПРОРОСТАЄ В ПОКОЛІННЯХ!

Святкуємо 150-річчя нашого подвижника, великого вченого — Дмитра Яворницького. Символічно, що саме цього року, коли країна вібує змінами, сумнівами, дискусіями про вибір стратегії, ми згадуємо мудрий вибір Дмитра Івановича. Він поставив свою свічку — Музей старожитностей, — на сході України, в індустріальній провінції. Так заковували вербові кілки над ставом, аби укріпити берег, а вони виростили розкішними вербами й ставали немовби символом України...

Дуже важливо, що саме тепер у Дніпропетровську ювілей спричинив справжню феєрію святкових заходів: Всеукраїнський фестиваль "Музей третього тисячоліття", у якому взяли участь представники сімдесяти музеїв України із власними міні-експозиціями, музейними виданнями, фільмами й мультимедійними програмами, урочисте погашення ювілейних марок і конвертів, презентація філії Науково-дослідного інституту козацтва... Шкода тільки, що наша влада не скористалася чудовою нагодою розставити акценти, піднявши своєю присутністю це свято на найвищий державний рівень... Цікаву розповідь нашого кореспондента Ірини ШОВКОВЕЦЬ про неповторну особистість Дмитра Яворницького читайте на 15 сторінці.

Технологія грабунку на Луганщині

Стор. 2

Олег Тягнибок — відверто

Стор. 6

Позиція Юрія Ілленка (продовження)

Стор. 10

Діти вулиці. Йдемо повз?

Стор. 11

Виставка Миколи Стратілата

Стор. 14

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 744 629 грн. 98 коп.

ТЕМА НОМЕРА

Газета "Слово Просвіти" від перших днів заснування досліджує на своїх шпальтах тему голодоморів, що терзали і нищили Україну в ХХ сторіччі. У спогадах дослідників та очевидців постали 1921, 1932—1933, 1947 роки — чорні лихоліття, які забрали з собою мільйони українських життів, винародували українських хліборобів — основних носіїв народної культури, мови, традицій. Радянська влада старанно приховувала від народу будь-яку інформацію, — адже визнати, що в Україні застосовували терор голодом, означало — виявити всю аморальність і антинародність комуністичного режиму. Тому будь-які згадки про Голодомор вважалися антирадянщиною, переслідувалися і каралися. Виростили цілі покоління із радянською селекцією генної пам'яті, яку можна порівняти з евтаназією: в людях умиротворяли будь-яке співчуття, спожаління, розуміння і знання про ті мільйонні кладовища, на яких будувалося сатанинське суспільство. Правду про Голодомор замовчували більше, ніж півстоліття, — здається, що сам сатана водив народ пустелею безпам'ятства. Народ, який втратив своїх патріархів, своїх родових старшин, своїх дітородящих матерів і синів-соловейків і упокорено бреде, байдуже спотикаючись об безіменні — неглибокі й багатолюдні — могили, що майже зрівнялись із землею... Закрите

ДЖИМИ, Я ЗАПАЛЮ СВІЧУ!

суспільство зі зруйнованою системою національних цінностей, — чи могло воно одразу сприйняти щирі зерна правди? Чи в змозі ті окрушини пам'яті, що збереглися в народі, одразу заряснити колосом покаяння і гніву, стати хлібом душі і серця? Чи можна звинувачувати людську спільноту, державність якої послідовно нищили, вигублювали її еліту, умиротворяли її селянство, забороняли її мову, історію, культуру, — одне слово, піддали Геноциду в усіх його найжахливіших проявах? Урешті, таке суспільство потребує спеціального означення. Таке означення прозвучало із вуст американського вченого Джеймса Мейса: "пост-геноцидне суспільство", і, на мою думку, є діагнозом хвороби, яку й ніні ще не здолала Україна.

Із Джеймсом Мейсом мене познайомив відомий історик Тарас Гунчак узимку 1990 року. Це був перший приїзд у Київ іще такого молодого Мейса. Вглядаючись у його смагляве обличчя, я не могла повірити, що цей чоловік — напівірландець і внук індіанців черокі — і є той самий Мейс, причетний до створення "Жнив скорботи" Роберта Конквеста, книжки, яка перевернула мій світогляд, Мейс — виконавчий директор Комісії Конгресу США з питань українського Голодомору, ініціатор ви-

ходу в світ тритомних усних свідчень, виданих Конгресом...

А те ім'я, яким попросив Мейс себе називати — Джими — видалося мені занадто діточим як для такого серйозного чоловіка, занадто типово американським як для людини, перейнятої найбільшою українською проблемою. Мабуть, саме тоді, за спільною вечерею, коли під усмішкватим поглядом Тараса Григоровича Гунчака ми з Павлом Мовчаном дещо напружено вслухалися в нечітку українську вимову Джима, я назавжди відкинула роздуми про походження Мейса, — він був наш. І, присягаюся, саме тоді мені спало на думку, що Д. Мейс — місіонер, якому судилося повернути Україні знання про Голодомор.

Із того часу минуло 15 років — радісних, страшних, напружених, сповнених здобутків і втрат. Мейса вже немає з нами. Але в серії чудових книг газети "День" побачило світ видання воістину безцінне: "День і вічність Джеймса Мейса". Книжка, видана за особисті кошти журналістів і співробітників газети "День", повертає українцям у всеохопності вдачі й таланту видатного вченого, виконавчого директора Комісії Конгресу США, автора доповіді про масштаби Голодомору в Україні.

Продовження на с. 8

ЖУРНАЛІСТСЬКЕ РОЗСЛІДУВАННЯ

Гроші не пахнуть, — кинув римський імператор, виправдовуючи запроваджені ним податок на міські туалети. Але й тоді справжній зміст цього горезвісного вислову сприймався і тепер сприймається навпаки: пахнуть гроші, і дуже часто — неприємно. У цьому парадоксі й полягає влучність афоризму.

В Україні часів Кучми гроші, надто грубі гроші олігархів, зазвичай мали запах газу й нафти, а нерідко — і крові. Заради грошей ладні були топтати Закон і брати гріх на душу. Чи не найбільшим гріхом перед Богом і злочинним перед народом стала так звана приватизація, по-народному “прихватизація”, завдяки якій і маємо те, що маємо: купку скоробагатків, у руках яких опинилася лєвова частка загальнонародних багатств, та мільйони злидарів, яким, щоб не померли з голоду, переплачують іноді крихти зі столу можновладців. Після цього, звичайно, можна оголошувати украдену в народу власність “приватною”, яка є “священною та недоторканою”. І тут навіть суворий вирок революційного Майдану — “Бандитам — тюрми!” — безсилло розбивається об бетон кругової поруки, зведеної на зрощенні злочинного капіталу з владою.

Схема “прихватизації” загальновідома: різними способами, за сприяння корумпованих чиновників і судових крылаток, довести життєздатне і прибуткове підприємство до банкрутства й перевести (прихопити) за безцінь у свою “священну та недоторкану власність”. Але навч зіткнулися з нею довелось в Луганську на одній із автозаправних станцій, куди мене завезли приятелі провідати працівницю, яка оголосила голодування й уже дванадцятий день не мали й рісочки в роті. Якраз на той момент голодуючих оглядали лікарі, очі жінок хворобливо блищали, та цей блиск не міг засліпити рішучості добитися справедливості в нерівній боротьбі з прихватизаторами, яка триває вже кілька років. Добитися навіть ціною власного здоров’я, привернувши голодуванням увагу вже нової влади до задованих проблем.

Жінки з болем розповідали про нелегку одісею по інстанціях, судах, адміністраціях у пошуках правди по всій владній вертикалі — від Луганська до Києва. Своєю розповіддю вони підкріплювали стосом документів: звернень, заяв, довідок, судових рішень, листуванням з інстанціями та десятками фотознімків. Усе це розбивалося об глуху стіну порушень законодавства, нерозуміння, бюрократичних викрутасів, тупого ігнорування цілком слушних вимог.

Історія проблеми починається зі створення в 1996 році з ініціативи Фонду державного майна відкритого акціонерного товариства (ВАТ) “Луганськнафтопродукт”. Йому була передана нерухомість: автозаправки, автобази, ємкості під нафтопродукти тощо. Статутний фонд товариства склав понад 18 млн.

ТЕХНОЛОГІЯ ГРАБУНКУ, або ГЛАС ВОЛАЮЧОГО В ЛУГАНСЬКІЙ ПУСТЕЛІ

грн., 87,53 % акцій залишилися у державній власності. До 1998 року підприємство було прибутковим, робітники-акціонери мали заробітки, отримували премії. Та ось 1998 року Кабмін підтримує пропозицію Держкомнафтогазу, погоджену з Фондом держмайна й Антимонопольним комітетом, про створення акціонерної холдингової компанії “Укрнафтопродукт”. До її складу увійшло і ВАТ “Луганськнафтопродукт”, 51 % акцій якого влився до статутного фонду “Укрнафтопродукту”, але залишився в державній власності.

Хоча новостворена компанія й отримала право розпоряджатися майном ВАТ “Луганськнафтопродукт” і держмайном, спочатку ніщо не віщувало біди. А вже “Луганськнафтопродукт” Постановою Кабінету Міністрів віднесено до таких, що “мають стратегічне значення для економіки й безпеки держави”, отже, майно було під охороною держави і не підлягало продажу. Та далі почалася активна діяльність керівництва новоствореного холдингу, спрямована на знищення — інакше не скажеш — ВАТ “Луганськнафтопродукт”. Із призначенням 2000 року головою правління цього ВАТ пана Лобача В. І. автозаправні станції (АЗС) “Луганськнафтопродукту” під приводом реконструкції стали достроково вилучатися з оренди, чим порушувалися не тільки права орендарів, але завдавалася шкода й державі, оскільки знищувалося майно, на яке вона мала право, а також через неадекватності до бюджету коштів від господарської діяльності орендарів.

Таким робом були вилучені й зруйновані АЗС № 2 (Луганськ, вул. Руднева, 129), АЗС № 3 (вул. Комінтерну, 102), АЗС № 5 (вул. Краснодонська, 19-в), аналогічні станції в містах Перевальськ, Стаханов, Щастя. Простоявши по кілька років без охорони й догляду, вони стали непридатними для використання, просто розвалилися. Ще частину автозаправок продали конкуруючій (!) фірмі — ТОВ “Східні ресурси”, тісно пов’язаній із російським капіталом (Тюменською нафтовою компанією (ТНК). Це АЗС № 11 (Луганськ, вул. 26 Бакинських комісарів, 162), № 1 (вул. Павлівська, 28-а), № 9 (вул. 2-а Біломорська, 1-б). Список можна продовжити: робітниця зі слюзою на очах показувала зо два десятки фотографій, на яких зафіксовані руїни колишніх станцій.

Схема настільки ж проста, наскільки й брутальна. Майно розпродувалося за без-

цінь — бензовоза, приміром, можна було купити за 500—600 грн., звісно, не кожному бажаному, а певним особам і структурам. Протягом п’яти років автозаправки під приводом реконструкції вилучали з оренди, залишали без нагляду, акціонерів звільняли з роботи — замість реконструкції все руйнувалося й занепадало.

І тут виникає закономірне питання: яким же чином значна частина АЗС була продана, якщо така операція можлива лише після виведення цих АЗС зі статутного фонду й, відповідно, зменшення останнього? Вивести нерухомість зі статутного фонду товариства можуть лише загальні збори акціонерів. Тим часом у жодному з оголошень про такі збори це питання в порядку денному не стояло.

Та найцікавіше те, що поруч із остовами зруйнованих державних АЗС відразу ж виростали охайні й презентабельні заправки компанії ТНК-Україна. Російська інтервенція на енергетичний ринок Луганщини відбувалася просто на очах у людей, які поклали багато років свого життя на роботу в цій галузі і з болем спостерігали за тим, що відбувається.

Деяким наполегливим акціонерам удалося взяти в оренду кілька АЗС і неймовірними зусиллями відстоювати своє право господарювати. Але їм постійно вставляли палки в колеса: не давали дозволу на реконструкцію та оновлення обладнання, зрештою, попередили, що після закінчення терміну оренди її не продовжать, хоча, за законодавством, саме орендарі мають пріоритетне право на таке продовження. Судова тяганина за існуючого “телефонного права” не давала сподіваного правового захисту. Руйнування ТВО “Луганськнафтопродукт” тривало й досягло мети: галузь, яка в усьому світі є однією з найприбутковіших, раптом стала збитковою.

Найактивніші акціонери (Лазько, Авершина, Бойко, Царенна, Сурніна, Мізюк) боролися за свої законні права і дійшли аж до керівництва Фонду державного майна України. У зверненні до голови Фонду Валентини Семенюк вони просили прислати фахову комісію зі співробітників контрольно-ревізійного управління і представників наглядової ради Акціонерної холдингової компанії “Укрнафтопродукт” для проведення ревізії й аналізу фінансово-господарської діяльності даного товариства, для вивчення правомірності відчуження майна ВАТ “Луганськнаф-

топродукт”, яке належить до категорії підприємств зі стратегічним значенням для економіки й безпеки держави. А також перевірити законність продажу АЗС їхнього товариства компанії “Східні ресурси”, що спільно з підрозділами “ТНК-Україна” створило монополістичне утворення на ринку нафтопродуктів Луганської області, чим загрожує енергетичній безпеці України.

Слід віддати належне пані Семенюк — вона оперативно відреагувала на звернення акціонерів і створила комісію для його перевірки на місці з трьох осіб на чолі з паном Олексієм Курбановим — головним спеціалістом відділу приватизації Департаменту контрольно-ревізійної роботи та економічної розвідки. Комісія славно потрудилася кілька днів і весела поїхала до столиці. Якими будуть її висновки, акціонери-скаржники не сумніваються: чільник комісії пан Курбанов показав їм красномовним сороміцьким жестом, відбуваючи з Луганська (див. фото). Власне, це й стало останньою краплиною, що перепополнила чашу терпіння — орендарі-акціонери оголосили голодівку.

Історія досить банальна, вона типова для кучмівського режиму. Але, як бачимо, кучмізм процвітає і при новій владі, а його кадри почувуються, як риба у помаранчевій каламуті. Тому й виникають слушні запитання: чи почує пореволюційна влада глас волаючих і голодних акціонерів у луганській пустелі правового нігілізму і байдужості до людей? чи вистачить у неї політичної волі припинити технології пограбування держави і народу? чи не забракне сили поставити приватизаційні процеси у рамки законності, добросовісності та моралі?

Коли пишуться ці рядки, голодування орендарів триває. Громадські (місцеві організації політичних партій “Пора” та “Собор”) підтримують їхні вимоги.

А що скаже Київ? Чи почує?

Віталій КАРПЕНКО

МЕНИ НЕ БАЙДУЖЕ!

В з’їзд всеукраїнського об’єднання ветеранів України відбувся 12 листопада в ліцеї ім. Івана Богуня. У його роботі взяли участь 139 делегатів від 26-ти відділень України. На жаль, на з’їзді не було жодного представника від владних структур. Не було навіть представників від преси (крім позаштатного кореспондента “Слова Просвіти”).

Заслухали звітну доповідь голови ВОВ, народного депутата та Героя України І. Юхновського та співдоповідь голови секретаріату В. Гуменюка.

Головна мета ВОВ — суспільне порозуміння й консолідація на основі національної ідеї, піднесення суспільної свідомості й активності ветеранів у державотворенні, співпраця зі спілками офіцерів запасу, учасниками бойових дій, спілкою освітян, політ’язнів і реабілітованих, із товариством “Просвіта”. Було відзначено успіхи Білоцерківського міського відділення ВОВ (голова М. Бондаренко, якого потім обрали головою Київського обласного ВОВ) та Тернопільського обласного відділення ВОВ (голова В. Собків, який “виростив” організацію до 310 тисяч фіксованих членів). Коли б так працювали всі голови відділень, то чисель-

З’їзд ВЕТЕРАНІВ

ність ВОВ становила б понад 8 млн. ветеранів!

За звітний період найбільшійшими були дві проблеми: брак офісів та фінансування. Як ветеранам спілкуватися, гуртуватися, вирішувати проблеми чи отримувати пораду, коли немає приміщення і навіть телефона? По Києву ВОВ має лише чотири офіси, включаючи і центральний (Організація ветеранів України, яку очолює І. Герасимов, має в кожному районі Києва по 12—14 офісів!). За звітний період фінансування ВОВ становило: у

2004 р. — 138 тис. грн. і в 2005 — 152 тис. грн. (ОВУ — утричі більше), причому Мінфін п’ять разів блокував рахунки ВОВ.

Шкода, що на з’їзді не було соціолога. Делегати — здебільшого люди віком від 60 до 80 років, які пережили репресії, війни, голодомори і сьогодні проходять суперечливий період державотворення, так запально, відверто й мудро висловилися з конкретними пропозиціями! Перепало всім гілкам влади (тільки щодо І. Юхновського не було жодного критичного заува-

ження — певно, ефект присутності авторитета).

Усі пристрасті знайшли своє відображення в рішеннях та рекомендаціях з’їзду:

— Президент повинен указом визнати воїнів УПА борцями за Незалежність України (є висновок солідної комісії та науковців);

— обмежити найвищий поріг пенсії 4,5 тис. грн.;

— зняти пам’ятники комунодіячам і перейменувати все, що носить їхні імена;

— Президент мусить своїм указом поновити графу “національність” у метричних довідках і в паспортах;

— указом ввести українську мову в усі державні установи;

— в усіх гілках влади повинні переважати етнічні українці;

— спорудити пам’ятник Герою України О. П. Бересту в Охтирці на Сумщині (він першим установив Прапор Перемоги над рейхстагом), а також назвати його іменем вулицю в кожному обласному центрі;

— пропонується Президенту позбавити звання Героя України І. Герасимова, тому що він очолює антидержавницьку п’яту колону, яка по всій Україні проявляє зневагу до всього українського.

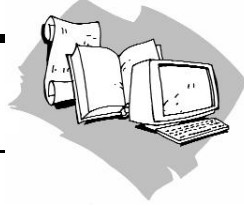
Анекдотичний випадок стався при підрахунку голосів (це — мо-

рочлива й нудна справа). Головуючий І. Юхновський запропонував голосувати “проти”, потім — “за”. І це спрацювало! Але ж тільки дуже мужні люди можуть відразу голосувати “проти”, не маючи певності, що їх підтримає більшість. Тож на наступному з’їзді потрібно запаситися урною та вибирати голову ВОВ таємним голосуванням.

На посаду голови ВОВ із зали подали три кандидатури: І. Юхновського, В. Гуменюка та В. Мастєренка (голова Одеського відділення ВОВ). Головою ВОВ на 2 наступні роки обраний І. Юхновський (“за” — 98 із 139).

І насамкінець — найголовніше. З’їзд мав прийняти рішення: який блок повинен підтримати ВОВ на виборах до ВР. На розширеній Раді перед відкриттям з’їзду І. Юхновський дав тверду установку — підтримувати блок В. Юшенка. Ветерани, які продемонстрували високу гідність і тверду позицію щодо теперішньої влади, під прямим поглядом І. Юхновського проголосували за передоручення вирішувати це питання (коли прийде час конкретної реєстрації) новообраній Раді ВОВ.

Спостерігав, зробив фото і написав ветеран Іван ПИЛИПЕНКО

ДОДАТКИ ДО ВІДКРИТОГО ЛИСТА ПАВЛА

Закінчення. Початок у ч. 45 за 2005 р.

ДОВІДКА

про фінансове забезпечення
Мінкультури заходів щодо
всебічного розвитку української
мови протягом 2003–2005 років

2003 рік

Культурно-мистецькі заходи:

— П'ятий ювілейний фольклорний фестиваль "Ялта-2003" — 200 тис. грн.;
— Міжнародний фестиваль "Київ Музик Фест" — 200 тис. грн.;
— Фестиваль "Червона рута" — 100 тис. грн.;
— Міжнародний театральний фестиваль "Мистецьке березілля" — 300 тис. грн.;
— Концертна програма "Мова моя золотав, пензлем і піснею славна" в рамках літературно-мистецького свята "Седнівська осінь" — 13 300 грн.;
— Концерт народного артиста України Григорія Гаркуші "Обніміться, музи й мови, пом'яніть солдата" — 3 тис. грн.;
— Творчий вечір Національної заслуженої капели бандуристів України ім. Г. Майбороди "Мова наша рідна у сьайві бандури" — 14 тис. грн.;
— Вечір пам'яті композитора Г. Майбороди "Мови солов'їної — звуки чарівні" — 25 тис. грн.;
— Творчий вечір Національного оркестру народних інструментів України "У слові калиновім — дивосвіт вербени" — 16 500 грн.;
— Дні красною письменства — 10 тис. грн.;
— Творчий вечір поета Б. Олійника — 10 тис. грн.;
— Вечір пам'яті композитора Я. Верещагіна "Звучи, рідна мово" — 20 тис. грн.;
— Вечір пам'яті П. Воронька "Слово і мова греблі рве, пшеницю ростить і землю голубить" — 25 тис. грн.;
— Творчий вечір солістів Національної опери України "Розвивайся й далі, мово наша рідна, і про нас нащадкам вістку донеси" — 20 тис. грн.;
— Виконання нової редакції Державного Гімну України — 170 тис. грн.;
— Творчий вечір "Мова моя рідна у пісні і слові" — 33 тис. грн.;
— Творчий вечір митців України "Мова рідна, слово рідне! Хто вас забуває, той у грудях не серденько, а лиш камінь має" — 90 тис. грн.;
— Концерт "Моя зоря всевишня, мово калинова" — 70 тис. грн.;
— Концерт "Мова рідна — слово рідне з безкраїх Дніпровських долин" — 60 тис. грн.;
— Концерт "Мова батьків — духовний заповіт, пісня батьків — наснага юних літ, слово батьків — це світу відкриття на все життя" — 100 тис. грн.;
— Концерт заслуженої артистки України О. Микитенко "Ти могутня, рідна мово! Мова — пісня коліскова" — 70 тис. грн.

Разом: 1 559 800 грн.

Виробництво фільмів та аудіовізуальної продукції:

— Національній кіностудії художніх фільмів імені О. Довженка на виробництво художнього фільму "Толока" — 33 244 грн.;
— Національній кіностудії художніх фільмів імені О. Довженка на виробництво історичного художнього повнометражного двосерійного кольорового художнього фільму "Братство" — 163 079 грн.

Разом: 196 323 грн.

Придбання українськомовної літератури для публічних бібліотек України:

— Державній бібліотеці України для дітей на закупівлю українськомовної літератури для дитячих бібліотек України — 700 тис. грн.;
— Національній парламентській бібліотеці України на закупівлю українськомовної літератури

для публічних бібліотек України — 1 млн. 300 тис. грн.

Разом: 2 млн. грн.

2004 рік

Культурно-мистецькі заходи:

— Культурно-мистецький проект "Митці України — Тарасові Шевченку" — 450 тис. грн.
— Ювілейні заходи з нагоди 75-річчя від дня народження Дмитра Павличка — 44 тис. грн.
— "Бісенале актуальних мистецтв України-2004 в галузі театального, кіномистецтва та літератури" в рамках заходів щодо всебічного розвитку української мови — 283 968 грн.
— Міжнародний фестиваль українського фольклору "Берегиня" — 50 тис. грн.
— Літературно-мистецьке свято "Дні красною письменства" — 30 тис. грн.
— Всеукраїнський фестиваль пісенної творчості імені М. Машкіна — 488 грн.
— Гала-концерт Всеукраїнського фестивалю "Благословляє друзів Раїса Кириченко" — 50 тис. грн.
— Міжнародний гуманітарно-культурологічний проект "Українські діти світу" Міжнародного форуму творчості дітей закордонного українства, присвяченого 190-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка — 300 тис. грн.
— Всеукраїнський фестиваль козацької творчості "Козацькому роду нема переводу" — 250 тис. грн.
— IV міжрегіональний культурно-мистецький форум "Слівуча трієра" — 180 тис. грн.
— Всеукраїнський тиждень дитячої та юнацької книги 2004 року в Національній бібліотеці України для дітей — 1 734 грн.
— Всеукраїнський фестиваль сучасної української пісні "Два кольори" (пам'яті О. Білаша) — 246 400 грн.
— Урочистий вечір та святковий концерт, присвячені Дню української писемності та мови в Культурному центрі України в Москві — 12 тис. грн.

Разом: 1 898 590 грн.

Виробництво фільмів та аудіовізуальної продукції:

— Національній кіностудії художніх фільмів імені О. Довженка на виробництво історичного художнього повнометражного двосерійного кольорового художнього фільму "Братство" — 1 487 400 грн.

Разом: 1 487 400 грн.

Придбання українськомовної літератури для публічних бібліотек України:

— Національній парламентській бібліотеці України на закупівлю українськомовної літератури для публічних бібліотек України — 2 млн. грн.

Разом: 2 млн. грн.

2005 рік

Культурно-мистецькі заходи:

— Всеукраїнський фестиваль — конкурс аматорських театрів "Рампа дружби" — 30 тис. грн.
— Всеукраїнський фестиваль-конкурс аматорських театрів "Театральна осінь" — 7 500 грн.
— Міжнародне літературно-мистецьке свято "Лесині джерела" — 100 тис. грн.
— Літературно-мистецьке свято на честь Дня українського козацтва "Над Україною лунає спів та слово мовою солов'їною" — 29 006 грн.
— Літературно-мистецьке свято "Дні красною письменства" — 29 900 грн.
— Всеукраїнський фестиваль сучасної української пісні "Два кольори" імені О. Білаша — 111 750 грн.
— Ювілейний вечір лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка поета Бориса Олійника з нагоди 70-річчя від дня народження — 140 019 грн.

Разом: 448 175 грн.

Про фінансове забезпечення заходів ВУТ "Просвіта" імені Т. Шевченка щодо всебічного розвитку української мови протягом 2003–2004 років

Додаток 1

2003 р.	Опис	козацької України
Виготовлення серіалу "Логос" — 620 358 грн.	Українські народні казки — 125 020 грн.	—
Виготовлення мультфільмів: "Лис Микита" — 728 076 грн.	Індоарійські таємниці — 70 тис. грн.	—
"Тарас Бульба" — 728 074 грн.	Кобзар — 125 тис. грн.	—
"Як мрію" — 743 850 грн.	Тлумачний словник української мови — 120 тис. грн.	—
Українська цікава абетка — 30 тис. грн.	Україна в словах — 150 тис. грн.	—
Виручалочка — 50 тис. грн.	Н. Шило. Російсько-український словник термінологічної лексики — 35 849 грн.	—
	Журнал "Основа" — 36 тис. грн.	—
	Духовна велич України — 52 182 грн.	—

Додаток № 2

- Продовження робіт із виготовлення багатосерійного публіцистично-художнього фільму серії "Логос" — 1 471 518 грн.
- Виготовлення компакт-дисків "Кобзар" з ілюстраціями та піснями на слова Т. Шевченка (Наклад 10 000) — 120 тис. грн.
- Проведення свята української мови — 80 тис. грн.
- Проведення Всеукраїнського фестивалю "Козацький родослав" (м. Котоп Сумської обл.) — 50 тис. грн.
- Видання серії музичних альбомів, компакт-дисків, касет "Українська колекція. Етнічна музика України" — 802 432 грн.
- Видання українськомовної літератури:
  - Міфи давньої Греції — 91 880 грн.
  - Гомер. Іліада — 77 470 грн.
  - Гомер. Одиссея — 74 200 грн.
  - Українські биліни — 140 тис. грн.
  - Є. Білоусов. Славетні імена України. Кн. 2 — 52 500 грн.
  - Повісті минулих літ — 90 тис. грн.
  - Каталогізований альбом "Український портрет" — 253 тис. грн.
  - Л. Членова. Олександр Мурашко — 135 тис. грн.
  - видання книги "Сергій Світославський" — 62 тис. грн.
- Виробництво телевізійного художнього чотирисерійного історичного складно-постановочного музичного кольорового фільму українською мовою "Маєстро Березовський" — 1 млн. 341 тис. грн.
- Створення та видання музичної серії "Українська колекція. Етнічна музика України" (компакт із 3-х дисків CD) — 500 тис. грн.
- Створення та виготовлення серії "Перлини української культури" (компакт із 4-х дисків CD) — 163 200 грн.
- Культурно-мистецька серія "Традиції, звичаї та побут українського народу" (компакт із 5-ти дисків CD) — 677 200 грн.
- Виготовлення телесеріалу "Логос" (продовження) — 348 482 грн.
- Видання українськомовної літератури:
  - І. Драч. З поетичного зошита. Поезії — 12 680 грн.
  - О. Пономарів. Словник давньогрецької міфології — 42 232 грн.
  - Великий тлумачний словник української мови — 319 527 грн.
  - М. Лукаш. Вибрані переклади світової класики — 69 212 грн.
  - П. Федотюк. Етюди про мову — 11 608 грн.
  - М. Ткач. Прозова спадщина Д. Мороза — 15 545 грн.
  - В. Грабовський. Острів Милосердя. Поезії — 9 795 грн.
  - М. Ситник. Від серця. Поезії — 4 960 грн.
  - П. Шульга. Поезії — 7 220 грн.
  - В. Старун. Калігули. Поезія — 7 220 грн.
  - Є. Білоусов. Тарасове перо — 88 637 грн.
  - Є. Білоусов. Казки та легенди Криму — 102 400 грн.
  - "Яйце-райце" — 132 500 грн.
  - "Вінок" — 63 250 грн.
  - "Українська абетка" — 175 800 грн.
  - Мистецький альбом "Українське мистецтво XIX—XX ст." — 219 тис. грн.
  - Мистецький альбом "Український іконопис" — 215 тис. грн.
  - Мистецький альбом "Український авангард" — 216 тис. грн.

Після отримання коштів ВУТ "Просвіта", відповідно до вимог чинного законодавства та положень, що були затверджені Правлінням Товариства і регламентували діяльність Товариства в частині використання бюджетних коштів, виконало необхідні тендерні процедури, на підставі чого і були укладені угоди з виконавцями. Зазначимо, що жодного контракту без проведеної тендерної процедури не було укладено.

Додаток 3

Комплексні заходи з усебічного розвитку української мови (план фінансування та фактичне виконання заходів)

		2001			2002			2003			2004			2005 на 16.11		
		план млн. грн.	фактичні заходи	% виконання	план млн. грн.	фактичні заходи	% виконання	план млн. грн.	фактичні заходи	% виконання	план млн. грн.	фактичні заходи	% виконання	план млн. грн.	фактичні заходи	% виконання
		1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
1	Міносвіти	25	2,475	9,9	25	0,09	0,36	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Мінкультури	—	—	—	—	—	—	25,705	3,756	14,6	21,161	5,386	25	30	0,448	1,5
3	"Просвіта"	—	—	—	—	—	—	4,295	4,195	98	8,838	7,935	90	—	—	—
4	У цілому по програмі	25	2,475	9,9	25	0,09	0,36	30	7,951	26,5	30	13,321	44	30	0,448	1,5

З 2003 року на вимогу Комітету з питань культури і духовності Верховної Ради України єдина стаття бюджетних видатків на розвиток української мови була передана зі сфери Міністерства освіти в сферу діяльності Міністерства культури. Проте і в цьому випадку відсутність чіткої і системної організаційної роботи, безвідповідальне ставлення уповноважених посадових осіб Міністерства культури до виконання своїх прямих обов'язків, до завдань, поставлених перед Міністерством, не дозволили в повному обсязі й належним чином виконати заходи.

ХТО, ЯК НЕ МИ?

Святослав Силенко виконує «О слово рідне»

9 листопада з ініціативи Всеукраїнського товариства «Просвіта» в Концертному залі Центрального будинку офіцерів ЗС України відбувся літературно-мистецький вечір, присвячений Дню української писемності та мови. Яскраве дійство мало нагадувало традиційні вечори. Режисер Сергій Архипчук і організатори створили яскраве свято: оригінальне сценічне оформлення, гра світла, програмне розмаїття, — без пафосних і довгезних промов: звітували про зроблене, про результати, досягнуті завдяки системній діяльності. Вів вечір Василь Ілащук.

Пролог свята був поліфонічним: демонстрували фрагмент просвітянського фільму «Слово, знак, письмо», у якому обстоювалася ідея еволюції слова, звучала етнічна й класична музика, лунав спів, буяли танці: Марта Шпак співала «Долиною козак іде» Т. Шевченка, Святослав Силенко виконав «О слово рідне» О. Олеса, «Київська Камерата» — «Симфонію невідомого автора XVIII ст.», «Веснянка» — композицію «Земле, пробудись!», ансамбль танцю «Покуття» — композицію «Поважні гості».

Голова «Просвіти», народний депутат України, лауреат Національної премії імені Т. Шевченка Павло Мовчан у своєму виступі оптимістично стверджував: ми, українці, — вічні господарі своєї землі, тож маємо вирішити свої проблеми самі. Йшлося, зокрема, і про потребу гарантування державою всебічної підтримки української мови, створення умов для її розвитку.

Перший заступник голови Секретаріату Президента Іван Васюник оголосив вітання Глави держави з нагоди Дня писемності, а також вручив Павлові Мовчану Орден князя Ярослава Мудрого IV ступеня, яким його нагородили до Дня незалежності України.

Від імені митрополита Філарета до присутніх звернувся ігу-

Марта Шпак

Іван Васюник вручає Орден князя Ярослава Мудрого Павлу Мовчану

мен Української Православної Церкви Київського патріархату Євстратій. Церква завжди шанувала Літописця Нестора, і те, що українською мовою нарешті видані всі богослужбові книги, сприяє утвердженню рідної мови.

Пролунала «Нагірна проповідь» і «Благослови, душе моя, Господа» у виконанні камерного хору «Київ». Звучала в залі симфонія № 3 Ігоря Шамо у виконанні «Київської Камерати», «Сопілка» — Марти Шпак, «Іхав козак містом», «Взяв би я бандуру», «Сусідка» — народного чоловічого вокального квартету «Гетьман», українську народну пісню виконав Святослав Силенко, лунав спів Івано-Франківського фольклорного гурту «Студенька», фольк-року гурту

Співає квартет «Гетьман»

Президент України

Привітання Президента України з нагоди Дня української писемності та мови

Шановні друзі!

Сьогодні свято української мови — одного з найцінніших надбань, які створили й залишили нам наші попередники. Мова є душою нації, її генетичним кодом, у її глибинах народилося багато з того, чим може гордитися наш народ.

Як море починається з річки, так українське слово — з писемності. Наше слово набирало сили на пергаменті Нестора-Літописця, шліфувалося у творах Григорія Сковороди, Івана Мазепи, поглиблювалося під пером Івана Котляревського, особливо Тараса Шевченка, удосконалювалося пізніше І.Нечужем-Левицьким, П.Мирним, М.Коцюбинським, Л.Українкою та багатьма іншими видатними українцями.

Сучасний світ знає, що державність мови є універсальною формою об'єднання людей в одне ціле, в один народ. Це важливий чинник самовизначення нації, надійна основа розвитку країни. Нещодавно ми були свідками того, як українська пісня, українське слово у вирішальний час новітньої історії зближували довеччанина й галичанина, студента й пенсіонера.

Українська держава повинна гарантувати своїй національній мові всебічну підтримку, зробити якнайбільше для того, щоб її престиж в нашому суспільстві зростав, вона міцніла й розвивалася разом із іншими мовами нашої вільної, багатонаціональної країни.

Вітаю вас, дорогі громадяни, з Днем української писемності та мови. Нехай материнське слово буде для всіх нас оберегом. Щастя вам, добра, нових здобутків в ім'я України.

Віктор ЮЩЕНКО

Танцюють «Карпатяни»

ще запали свою свічку», — згадав він вислів китайського мислителя.

Однією з таких свічок став презентований на вечорі Володимиром Кметиком пілотний проект 26-серійного мультіплекційного серіалу «Лис Микита». Присутні мали змогу насолодитися фрагментом мультфільму.

Завершив вечір піснями «Ой, на горі два дубки» та «Не спи, моя рідна земля» лідер гурту «Мандрі» Фома.

Віддати шану рідній мові зібралися представники української інтелігенції, духовництва, відомі майстри сцени, військові, були присутні заступник Міністра культури Ольга Шокало-Бенч та Голова Державного телерадіокомітету Василь Шевченко. І все ж, дивлячись на переповнену залу, — а це вісімсот учасників свята, організованого «Просвітою», мріялося про всеукраїнське свято державного рівня — у Палаці «Україна» з прямою трансляцією головними каналами України. **Бо постає питання: якби «Просвіта» не взялася за святкування, чи ми, УКРАЇНЦІ В УКРАЇНІ, відреагували б на ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ ПИСЕМНОСТІ ТА МОВИ, чи все обмежилось б привітанням Президента?..**

Ольга СКРИПКІНА
Фото Івана ПИЛИПЕНКА

ПОЛОЖЕННЯ ПРО ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ФЕСТИВАЛЬ-КОНКУРС ДІТЕЙ І МОЛОДІ «ШЕВЧЕНКО В МОЄМУ СЕРЦІ»

Всеукраїнський фестиваль-конкурс дітей і молоді «Шевченко в моєму серці», заснований благодійною організацією «Шевченківський фонд — XXI століття» та Всеукраїнським товариством «Просвіта» імені Т. Шевченка, за сприяння Міністерства культури і туризму України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства України в справах сім'ї, молоді та спорту, Національних творчих спілок, благодійної організації «Міжнародний інститут театру» (Український центр).

Мета фестивалю-конкурсу: засвоєння молодим поколінням письменницької та художньої спадщини Т. Г. Шевченка; розвиток дитячої та юнацької художньої і виконавської майстерності; залучення дітей і молоді до заходів, спрямованих на вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка.

Завершальний тур конкурсів фестивалю «Шевченко в моєму серці» пройде під час весняних шкільних канікул, у кінці березня 2006 року в Києві.

У фестивалі-конкурсі беруть участь учні ліцеїв і шкіл України, слухачі шкіл мистецтв, студенти училищ, культурно-мистецьких, мистецьких і гуманітарних вищих навчальних закладів України, інших країн світу, представники української діаспори.

Порядок виступів учасників встановлюється жеребкуванням. Конкурсні виступи проводяться публічно.

Вікове обмеження учасників фестивалю-конкурсу — 21 рік. Учасники фестивалю-конкурсу розподіляються на дві вікові групи. Перша: з 8 до 14 років. Друга: з 15 до 21 року.

Програма фестивалю:

Літературний конкурс. Має на меті визначити кращий художній твір у номінаціях «поезія» і «проза» за Шевченківською тематикою, пов'язаною з біографією поета; його творчістю; місцями проживання і перебування; впливом особистості і творів Т. Г. Шевченка на його учасників і сьогодення; заходами із вшанування пам'яті великого Кобзаря.

Художній конкурс — на кращий малюнок, картину за творами Тараса Шевченка.

Конкурс на кращий твір декоративно-прикладного мистецтва за творами Тараса Шевченка.

Музичний конкурс — на написання тексту та музики пісні про Шевченка, на написання музики на поезії Т. Г. Шевченка, на виконання власних музичних творів за Шевченком та про Шевченка.

Конкурс читців — на краще художнє читання творів Тараса Шевченка.

Конкурс істориків-краєзнавців — на розробку маршрутів і здійснення екскурсій, походів по Шевченківських місцях із поданням звіту (обсяг тексту не більше 30 сторінок із додаванням фото-, аудіо- та відеоілюстрацій), на кращу дослідницьку, інформаційно-пізнавальну працю (стаття, розвідка, репортаж, альбом, відеофільм тощо).

Театральний конкурс — на кращу виставу дитячих та юнацьких драматичних колективів за творами або інсценізаціями творів Т. Г. Шевченка або про Т. Г. Шевченка.

Заявки на участь у фестивалі-конкурсі, а також твори та роботи слід подати до 1 березня 2006 року.

За інформацією звертатися в Оргкомітет фестивалю-конкурсу. Координатори: Кадирова Лариса Миколаївна, Дейнеко Олег Олександрович кімн. 401, буд. 2, вул. Прорізна, Київ-1, 01001, тел./факс 278-62-30, e-mail: shevcom@ukr.net

Оргкомітет фестивалю-конкурсу «Шевченко в моєму серці»

ПЕРЕМОЖЦІ

ВІДЧУТТЯ ПОЕТИЧНОГО СЛОВА

7 листопада в Києві до Дня української писемності та мови відбувся IV Всеукраїнський конкурс читців класичної та сучасної поезії — української і зарубіжної, — заснований Всеукраїнським товариством «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, міжнародною благодійною організацією «Міжнародний інститут театру» (Український центр) та «Шевченківським фондом — XXI століття».

Мета конкурсу — популяризація кращих поетичних творів української та зарубіжної літератури, підвищення виконавської майстерності й розширення професійного діапазону митців і творчої молоді, відродження жанру «художнього читання», створення перекладів українською мовою поетичних творів різних країн світу.

У конкурсі брали участь студенти мистецьких і гуманітарних вищих навчальних закладів, учні театральних шкіл України. Географія конкурсу була широка: Донецьк, Львів, Луганськ, Хмельницький, Тернопіль, Миколаїв, Київ, Рівне.

На конкурсі працювало журі, головою якого була народна артистка України Лариса Кадірова, заступником голови журі — кандидат філологічних наук, доцент Національного університету «Києво-Могилянська академія» Лариса Масенко.

Членів журі вразила професійна підготовленість конкурсантів, відчуття поетичного слова, донесення емоційної думки в поезії, гарно дібраний репертуар. Звучала поезія Тараса Шевченка, Р. Бернса, Ліни Костенко, А. Міцкевича, П.-Ж. Беранже, Лесі Українки, Олександра Олеся, Й. Гете, О. Теліги, В. Шекспіра, Ф. Петрарки, П. Мовчана, Б. Олійника...

Першу премію отримав Тарас Кищун, студент Львівського національного університету імені І. Франка.

Другу премію присуджено Євгенії Поповій, студентці Миколаївського вищого училища культури; Осадчук Наталі, студентці Київського національного університету культури і мистецтв; Тростянській Катерині, студентці Луганського державного інституту культури і мистецтв.

Третю премію вручено Волошиній Олені, студентці Дніпропетровського обласного театрально-художнього коледжу; Заворотньому Олексієві, студенту Рівненського державного гуманітарного університету.

Заохочувальні премії: Маслицька Ірина з Донецька, студентка Національної музичної академії імені П. Чайковського; Бендель Наталія з Хмельницького, студентка Національного університету «Києво-Могилянська академія»; Кравченко Аліна, студентка Державної театральної школи-студії; Медяний Юрій, студент Тернопільського Галицького інституту; Мельник Іванна, студентка Рівненського державного гуманітарного університету; Лавренюк Вадим, студент Миколаївського державного вищого училища культури.

● **Лариса КАДИРОВА**, голова журі конкурсу, народна артистка України, президент МІТ

ЗАСЛУЖЕНА ШАНА

Минулого тижня, у День української писемності і мови, редакція єдиної в нашій області українськомовної обласної газети «Донеччина» вшанувала лауреатів премії «Плекаймо рідну мову». За значний особистий внесок в утвердження української мови як державної в Донецькій області нагородили, зокрема, отримали: **Ніна Іванівна Богданець**, учителька українського ліцею з Волновахи; **Любов Василівна Хімч**, учителька-методист Олександрівської ЗОШ Мар'їнського району; **Олег Михайлович Пшин**, актор Донецького обласного академічного українського музично-драматичного театру; **Світлана Федосіївна Чорна**, головний редактор загальнонаціональної газети «Україна козацька» (м. Донецьк); **Григорій Якович Ріпка**, заслужений учитель України (Велика Новосілка); **Марія Василівна Олійник**, заступник голови ВУТ «Просвіта»; **Анатолій Іванович Шевченко**, гетьман Українського реєстрового козацтва, ректор Інституту штучного інтелекту (м. Донецьк).

Вітаючи лауреатів, головний редактор газети «Донеччина» Ігор Зоц наголосив, що, заснувавши відзнаку сім років тому, журналісти прагнули підтримати борців за українське, адже на собі відчували, як нелегко бути українцем у своїй країні, а тим більше в Донецькій області. Відтоді становище державної мови у краї не поліпшилося — кожен наступний склад адміністрації продовжує політику підтримки всього російського і тиску на українське. Не стало винятком і нинішнє керівництво на чолі з В. Чупруном, Б. Колесніковим та їхніми підлеглими, серед яких не лише регіонали, а й соціалісти.

Спільними зусиллями місцеві владці вирішили перед виборами дещо підправити, а то й зміцнити свої позиції в обласних ЗМІ. Відразу в три російськомовні видання були спрямовані кошти на передплату населенню майже на 800 тисяч гривень. Що цікаво, дві з цих газет — недержавні, а отже, ніяких підстав на бюджетне фінансування не мали. Однак в області на це дивляться крізь пальці — своя рука владика...

Тому годі дивуватися, що про День української писемності й мови рупор облради й ОДА не обмовився й словом. Я вже не згадую про

ПОДІЯ

Марія Олійник

якісь заяви чи заходи з участю керівництва області з нагоди свята. Важко позбутися враження, що українська мова і справді чужа цій владі.

Між тим, свято, яке влаштувала редакція «Донеччини» з Українським реєстровим козацтвом, запам'яталося не лише душевною щедрістю учасників. Лауреатів вшанували не лише журналісти. Так, Марія Олійник подарувала освітянам збірник Василя Стуса, доцент Слов'янського педуніверситету Валерій Романько — публіцистику свого колеги професора Василя Горбачука «Барви української мови». До речі, й сам педуніверситет не залишився без уваги: вдова світлої пам'яті письменника Івана Костири передала у дарунок студентам бібліотеку майстра. А голова облорганізації НСПУ Станіслав Жуковський долучив щойно виданий українською довідник письменників Донеччини.

Ось так пробиває шлях до читача донецьке українське слово...

● **Петро ЩИРИЙ**
Світлина Івана ПОХВАЛЕНКА

СВЯТО

Прибуло багато поважних гостей: представники Міністерства освіти й науки України й Криму, органів влади, учителі й вихователі, поети, письменники. Прозвучали вітання конкурсу і його учасникам від Президента нашої держави Віктора Ющенка й голови Верховної Ради України Володимира Литвина. Виконавчий директор Міжнародного благодійного фонду Ліги українських меценатів, відомий письменник і критик, лауреат Шевченківської премії Михайло Слабошпицький і шановний гість із Канади Євген Билуцький, член Ради директорів освітньої фундації ім. Петра Яцика, відзначили: лише шана до рідної мови, нерозривний зв'язок поколінь — передумови зберегти державу єдиною, повернути духовність та історичну пам'ять народу.

На відкритті нагородили понад 150 кримських школярів і студентів — переможців першого етапу конкурсу з усіх регіонів півострова — і 15 кращих учителів української мови. Серед кримських лауреатів було чимало й таких, які виборюють перемогу вже не вперше. Адже престижний конкурс шанувальників української мови, що триває з 9 листопада по 22 травня, проходить у кількох етапів: шкільний, районний, міський і загальноукраїнський. Учні й студенти виконують мовні завдання, диктують і твори, у яких демонструють рівень знання української

МОВНИЙ МАРАФОН

У День української писемності та мови уперше в Українській школі-гімназії Сімферополя урочисто відкрили VI Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика, організаторами якого є Міносвіти й науки України, Ліга українських меценатів і Освітня фундація Петра Яцика (Торонто, Канада).

мови та практичного володіння нею. З кожним роком бажаних узяти участь у мовних змаганнях більше. Якщо п'ять років тому в них брало участь близько 12 тисяч знавців рідної мови, то нині гурт учасників із різних регіонів України й закордонних українських діаспор сягнув шестимільйонного рубежу.

Призери отримали дипломи, пам'ятні сувеніри й грошові премії розміром до однієї тисячі гривень. Вони заявляють: знати українську стає все престижніше, а заробити гроші власним розумом і знаннями — приємно й радісно. Виявилось: і в Криму з його специфічною мовною ситуацією поширювати авторитет і ареал вживання української мови можна успішно, добровільно і з душею. Радісна, тепла атмосфера допомагала перемагати, багато сердечних слів було промовлено на честь Петра Яцика, котрий утілює в життя ідею престижного й велелюдного мовного конкурсу зі світовим резонансом, що здобуває усе більше прихильників у всьому світі.

Нагороду «Народна довіра» отримала директор сімферопольської української школи-гімназії Наталя Руденко та ініціатори знакової події — проведення старту шостого мовного марафону в Криму — головний редактор газети «Кримська світлиця» Віктор Качула, шеф-редактор газети «Джерельце» поет Данило Кононенко, а також кримський педагог і письменник Василь Латанський.

Цього дня кримським школярам передано тисячі українськомовних книг, зібраних Лігою українських меценатів за підтримки Національної спілки письменників та Українського радіо. Багато книг зі своїх бібліотек подарували письменники, чимало видань безкоштовно передали вітчизняні видавництва, а 10 тонн (!) унікальних книжок прибуло із-за моря від видавництва Канадського інституту українських студій при Альбертському університеті, що в Торонто.

● **Віктор ХОМЕНКО**, Крим

ВІСТІ З ОБЛАСТЕЙ

ТВОРЧА СПІВПРАЦЯ ЖІНОК ЛУГАНСЬКА ТА ЛЬВОВА

Нещодавно в Луганську був здійснений великий проект «Україна на новому шляху» за участю обласного об'єднання Товариства «Просвіта», Союзу Українок України, обласної організації Союзу Українок, обласного осередку Педагогічного Товариства ім. Григорія Ващенка.

У рамках проекту в Луганській українській школі-гімназії № 59 (директор — просвітянин Юрій Принь) відбулися «круглий стіл» і прес-конференція педагогів та школярів, у яких узяли участь союзнянки Луганська і Львова. Гарним подарунком для шкільної бібліотеки від гостей стали українські книжки.

Відповідальний секретар обласного об'єднання «Просвіта», голова обласного осередку Педагогічного Товариства ім. Григорія Ващенка Дора Тимошевська провела конференцію «Педагогіка добра і правди», участь у якій узяли вчителі шкіл Луганська та області, а також Львова.

Просвітянка Ніна Григоренко (керівник студії «Натхнення») запросила союзнянок на відкрите заняття на тему: «Плекання української мови на Луганщині через художнє слово», де відбувся також виступ письменниці з Краснодона Антоніни Листопад.

Заступник голови Союзу Українок України Ростислава Федак на факультеті української філології Луганського національного педагогічного університету ім. Тараса Шевченка (декан — просвітянка Тетяна Пінчук) провела лекцію на тему «Жіночі організації України, їхня роль у розбудові Держави». Вона ж розгорнула виставку архівних матеріалів «Сторінки історії українського жіночого руху (1884—2005)», видань, присвячених історії жіночого руху, конкурсних робіт Міжнародного дитячого конкурсу «Мій рідний край», мистецьких робіт союзнянок зі Львова.

Взаєморозуміння та задоволення від зустрічей жінок Луганська та Львова було відчуте під час підбиття підсумків проведених заходів, а також планування спільних справ на перспективу.

● **Прес-центр Луганського обласного об'єднання Товариства «Просвіта»**

КНИГАМИ «ПРОСВІТИ» ВІДЗНАЧЕНО КРАЩИХ

У Криму стартував шостий Міжнародний конкурс знавців української мови ім. Петра Яцика.

Під час вручення премії імені Олексі Гірника 10 березня 2005 р. за 2004 рік у Київському будинку вчителя серед нагороджених був і Василь Латанський, учитель-словесник, письменник, який мешкає у с. Пруди Советського р-ну АРК.

У своєму виступі він поскаржився на погане забезпечення кримських шкіл українськими книжками й підручниками, а також запропонував провести відкриття наступного конкурсу саме в Криму.

Його пропозиція була підтримана керівництвом Ліги українських меценатів.

Того ж дня від Видавничого центру «Просвіта» на адресу пана В. Латанського була направлена бібліотека просвітянських книг.

Принадно хочу зазначити, що Видавничий центр «Просвіта» щороку бере активну участь у підтримці конкурсу своїми книгами.

Протягом минулих років Лізі українських меценатів було передано для відзначення учасників та переможців конкурсу 5836 примірників книг ВЦ «Просвіта», виданих згідно з виконанням державної програми розвитку і функціонування української мови ВУТ «Просвіта» імені Т. Г. Шевченка.

Нинішнього року для відкриття та проведення конкурсу в Криму, а також для поповнення кримських бібліотек ми передали 3424 примірників книг.

Радіємо з того, що кращі знавці рідного слова відзначаються книгами «Просвіти», які мають глибокий інтелектуальний зміст, ошатно й добротно поліграфічно виконані, прислужаються поповненню знань шанувальників української мови та майбутніх патріотів України.

● **Василь КЛІЧАК**, директор Видавничого центру «Просвіта»

— *Нещодавно Ви подали на розгляд законопроект "Про заборону комуністичної ідеології в Україні"...*

— Із часу свого заснування в жовтні 1991 року Всеукраїнське об'єднання "Свобода" було антикомуністичним. Партія утворилася на ідеологічних засадах українського націоналізму. Послідовно, упродовж багатьох років, я та мої побратими відстоюємо принципи заборони комуністичної ідеології в Україні. Переконані, що вона людиноненависницька, антиукраїнська і призвела до загибелі близько двадцяти мільйонів наших співвітчизників. Українці були вбиті, розстріляні, заморені голодом тільки з однієї причини: вони належали до української нації. Мою маму в п'ять років разом із усією сім'єю вислали в Сибір. І тільки за те, що її батько був греко-католицьким священиком і не захотів перейти в московське православ'я. Ще один мій дід, також священик, маючи 34 роки, був живцем замуrowаний у тюрмі. Брата моєї бабці, лікаря УПА, вбили енкаведисти... Це не якась унікальна історія родини Олега Тягнибока. Такі історії можуть розказати дуже багато українців із західних областей. А ті, що мешкають на Сході, можуть свідчити про жах голодомору. Усе це відбувалося під червоними комуністичними прапорами. Ми давно готували цей законопроект і шукали відповідні аналоги у світовому законодавстві. Раніше мої колеги також робили такі спроби. Але два-три речення, в яких констатувався факт про заборону, малоефективні. Наш проект відповідає всім нормам українського законодавства. Це майже як наукова праця.

— *Склад теперішнього парламенту суспільство цілком справедливо вважало реакційним... То чому Ви подали цей законопроект саме тепер? Яка логіка? Популізм, чи у вас справді є реальні сподівання, що його затвердять?*

— Через певну безхребетність теперішньої влади утворилися всі умови для розквіту лівого екстремізму в Україні. У комуністів почався своєрідний ренесанс. Відповідно треба було реагувати негайно й конструктивно. А щодо сподівань... Вони реальні. Перед виборами багато політичних сил декларуватимуть свою антикомуністичну спрямованість. То з яким обличчям вони голосуватимуть проти цього закону? Тому я намагатимусь ввести його в порядок денний цієї сесії. І є підстави сподіватися, що потрібні для затвердження 226 депутатських голосів ми матимемо.

— *Не передбачаєте, що після юридичної заборони комуністична ідеологія набере більших обертів?*

— Ні. Комуністична ідеологія як світогляд відмирає.

Їй треба тільки допомогти швидше сконати. А чому Ви не вірите в заборону комуністичної ідеології?

— *Може, Ви дещо перебільшуєте роль сучасної комуністичної партії? Навіть демонізуєте...*

— Ні, якщо я щось і демонізую, то це їхню ідеологію. Оці всі пам'ятники Леніну, Косіору, Щорсу... Вас це, м'яко кажучи, не бентежить? Ми пережили три штучні голодомори. Їхні організатори сповідували комуністичну ідеологію. Вони стерли з лица землі мільйони наших людей, а ми за це їхні пам'ятники доглядаємо! Хіба не абсурд? Пам'ятник Леніну в Україні — це однаково, що пам'ятник Гітлеру в Єрусалимі!

У конституції сусідньої Польщі зазначено про заборону ідеології фашизму і комунізму. Чому в поляків це

— У першу чергу єднає ідеологічна спорідненість. А роз'єднують перебільшені амбіції окремих лідерів. Якщо ви себе називаєте націоналістичною організацією, то відповідно повинні й діяти...

— *Ви маєте на увазі УНСО?*

— Я не маю на увазі когось конкретно. Тим більше, що, попри все, з націоналістичними організаціями в нас завжди діалог, спільні акції...

— *Чи виступали Ви з ініціативою перед парламентськими виборами об'єднати націоналістичні організації в єдиний блок, за аналогією до Національного фронту 1998 року?*

— По-перше, я хотів би зазначити, що тоді націоналістичні організації не були об'єднані. Вони набрали недостатньо голосів, аби

ідеології. Але потім КУН відмовився продовжити нашу співпрацю. І я знаю чому. Це було пов'язано з тією скандальною історією, яку роздмухали кучмівські засоби масової інформації після мого виступу на горі Яворина. Мене тоді одразу ж засудили п'ятеро людей: Бродський, Фельдман, Рабинович, Пінчук, Івченко. Тому я не розумію наших націоналістів... Чи якусь конкуренцію відчувають... Але вони одразу відкараскалися від мене, коментуючи, що я роблю неправильні кроки...

— *Олеже Ярославовичу, після Вашого виступу на горі Яворина Вам закинули антисемітизм...*

— Навіть не антисемітизм. Мені закинули, що я вчинив провокацію. Але вже доведено в судовому порядку, що проти мене була вчинена провокація. Мій

виступив руку і зробив масу компліментів як оратору. Тоді ніхто не трактував, що я зашкодив Ющенкові. Навпаки — до самого вечора мені робили компліменти. А після того, як усе це було спотворено на телеканалі "Інтер", люди, які ще вчора були прихильні до мене, почали відвертатися і роздавати коментарі, що Тягнибок провокатор... І це при тому, що я протягом 15 років виступав на сотнях тисяч мітингів із цими словами. Я не користувався іншою термінологією. Завжди говорив, що москалі — окупанти, а 97 % керівного складу НКВД належало жидам. Усі про те знали...

— *Але ж Ви, як досвідчений політик, мали б знати про певні наслідки в екстремальних умовах, про певні слизькі теми, яких слід уникати в період загостреної бо-*

— "Прориву", влада заплющує очі... То це тільки підкреслює істинність моїх слів: теперішня влада ліберальна аж до безхребетності.

— *Київську організацію "Свобода" свого часу очолював Олександр Вахній. Із його персоною пов'язані певні скандали...*

— Це був період 1996—1997 року... Він був ув'язнений. Йому, скажімо, закидали деякі порушення закону. Але в розмовах Вахній це заперечує і вважає, що справу було сфабриковано. Тепер він звільнився з місць позбавлення волі. Ми спілкувалися... Але сьогодні він не член нашої партії.

— *Знаю, що крім заборони комуністичної партії, у Вас є ще одна благородна справа — "Програма захисту українців". Так?*

— "Програма захисту українців" — своєрідна співпраця з людьми всієї нашої країни. Як лідер Всеукраїнського об'єднання "Свобода", я провів близько 400 зустрічей і просто розпитував людей про їхні національні проблеми. Тобто, в цю програму не входять економічні й соціальні питання. Це окрема тема, яка зазвичай у всіх на вустах. Проте мало хто згадує про пропорційне представництво українців в органах влади і всі якось наче соромляться ініціювати питання про відновлення історичної справедливості та подолання наслідків геноциду українського народу.

— *До речі, Ви підтримуєте стосунки з радикальними партіями інших країн?*

— Мені не подобається це визначення — "радикальними". Націоналізм — це любов. До своєї землі, матері... Хіба любов до матері може бути радикальною? Тому я не сприймаю таких визначень... А з приводу стосунків із іншими націоналістичними організаціями... Так, маємо. Зокрема підтримуємо Національний фронт у Франції. Його лідера, пана Ле Пена, ми запрошували до Києва. Я також неодноразово зустрічався з ним у Парижі. Проводили спільні акції. Маємо дружні стосунки з австрійською партією "Свободи", з бельгійськими націоналістами, голландськими, чеськими, італійськими...

— *Якщо не секрет... На які гроші існує Всеукраїнське об'єднання "Свобода"?*

— Нічого такого, що виходить за межі українського законодавства. Членські внески та деякі грошові внесення ідейних симпатиків...

— *Ви, мабуть, маєте на увазі також і пана Димінського — генерального спонсора футбольного клубу "Карпати"?*

— Я ніколи не приховував своєї дружби з паном Димінським. Нас об'єднує пристрасна ідея українського націоналізму, любов до Карпат і до футболу...

• Із лідером партії "Свобода" спілкувалася **Уляна ГЛІБЧУК**

ХІБА ЛЮБОВ ДО МАТЕРІ МОЖЕ БУТИ РАДИКАЛЬНОЮ?

Голова Всеукраїнського об'єднання "Свобода" Олег Ярославович Тягнибок зажив неоднозначної слави в українських мас-медіа. Мабуть, нічого дивного. У лідера з безкомпромісною націоналістичною позицією завжди знайдуться і друзі, й вороги. Хтось, витягнувшись, як струна, говоритиме про харизму, хтось шукатиме провокацію... Про все це та про інше я розпитала в пана ТЯГНИБОКА.

виступ, спотворений і сфальсифікований, тоді показали на всіх провладних каналах. Я подав у суд на прокуратуру Івано-Франківської області, яка, на мою думку, відкрила на мене незаконну кримінальну справу. Суд довів, що на прокуратуру чинили тиск, і що це було політичне замовлення. Мій автентичний виступ пройшов цілу низку експертиз. У тому числі експертизу Київського науково-дослідного інституту судових експертиз. Висновок був однозначним: я не порушив жодної з норм українського законодавства. Антисемітизм, який мені "шили", також не був зафіксований. А те, що у виступі послуговався словами "жиди" та "москалі", то, вибачте, я виховувався на творах Шевченка, Франка, Нечуя-Левицького... І ретельно студіював словник Бориса Грінченка, який рекомендується українськими філологами. Усі ці слова офіційно дозволені. Ніхто переді мною не вибачився за те цькування. На горі Яворина я виступав у присутності трьох тисяч осіб, які представляли в основному націоналістичні організації. Зокрема там був і Петро Ющенко. Після мого виступу саме він привітав мене першим. Міцно по-

ротьби, коли однієї іскри достатньо...

— Послухайте, Ви говорите про слизьку тему? А не слизька тема, коли енкаведешники вбивали наших людей і гвалтували наших жінок? Піднімімо архівні документи з 1937 року... Вони не засекречені... Я їх не вигдавав. Це — об'єктивні речі... То чому ми, українці, чийх предків було знищено 20 мільйонів, боїмося навіть слово вимовити?

— *Даруйте, в суді Ви також послуговувалися цими цифрами, "97 відсотків"?*

— Аякже, я пояснював кожне своє слово. Ви можете зайти на наш сайт і навіть послухати мій виступ. Я говорив про москалів-окупантів, про жидів, про німців... До речі, за подібною логікою німці теж мали б об'єднатися на нас. Бо в українській мові слово "німець" походить від слова "німий"... Суд я виграв.

— *Олеже Ярославовичу, судячи з усього, Ваша ідеологія підкріплена і словом, і ділом... То, може, у Вас і бойові загони є?*

— Немає. З однієї простої причини: ми — законослухняні громадяни. Згідно з теперішнім українським законодавством заборонено створювати військові структури. Якщо на бойові загони комуністів, на кшталт

стало реальністю, а ми навіть не віримо в можливість?

— *Може, тому, що в нас занадто багато соціалістів, які прикриваються демократією. А насправді та ж червона мімікрія... Як Ви їх забороните?*

— Правильно. Я їх так само маю на увазі й не приховую цього. Дивуюсь тільки, що соціалісти — великі соратники помаранчевих ющенківців і що їм віддана третина в уряді. По суті, вони — червоні. Нехай рожеві... Сповідують ту ж ідеологію, що й комуністи.

— *Гаразд, ми ще повернемося до цього питання... Але насамперед роз'ясніть таке: що вас єднає і що роз'єднує з іншими націоналістичними організаціями?*

пройти в парламент. Більше того, коли ми висловили тоді своє бажання йти на вибори єдиним блоком, нам відмовили. Мабуть, вважали, що українські націоналісти мають бути менш радикальними... Боюся, що сьогодні може бути подібна ситуація. Наприклад, у квітні минулого року ми підписали спільну угоду з Конгресом українських націоналістів та обома громадськими організаціями ОУН. То була гарна ідея: дві партії та дві громадські організації. Блок чотирьох. Уперше за стіл переговорів сіли мельниківці та бандерівці. Ми тоді спільно прийняли заяву про підтримку президента Ющенка на виборах, незважаючи на те, що він не сповідує націоналістичної

ЛИСТИ У МАЙБУТ-

Згадувати жертв Голодомору найбільше, бо це — німа, беззахисна, пасивна жертва. Народ конав попідтинню, не знаючи навіть за що... І піднятися вже було неможливо. Руйнувалася мораль, світогляд, увесь уклад нашого життя... Може, це такий захисний рефлекс, але саме в ці поминальні дні хочеться згадати й іншу жертву — героїчну, коли смерть викреслювала життя. Коли нація після голодоморів і репресій стала на боротьбу, нехай невчасно і так безнадійно в умовах того страшного століття, але хіба боротьба буває невчасною і безнадійною?

Пропонуємо вам унікальні документи — листи повстанської родини до своєї доньки. Це листи у майбутнє, адже писалися вони, коли вона ще була немовлям. Уже на четвертий день після народження дитини Марія ("Калина") та Григорій ("Варнак") Вацеби змушені були віддати її в чужі руки. А на четвертий тиждень прийшли попроситися навіки, бо відходили в інші терени. Ішла війна, і життю там місця не було... Два листи, свідчення про народження дитини та свідчення про шлюб батьків — ці документи повстанці передали на зберігання Гафії Романівні Манівчук, яка взяла дівчинку. Згодом вона віддала їх родині "Калини" — Бабінчукам. Тепер оригінали листів знаходяться в Музеї історії Надвірнянщини міста Надвірна Івано-Франківської області, і ми висловлюємо вдячність співробітниці музею Олександрі Олександрівні Зварчук за надані матеріали.

...Неважко уявити стан уже дорослої жінки, коли вона вперше прочитала послання своїх тата й мами. Його відчуваєш сам, коли читаєш ті рядки — так, наче це твої батьки. І стає соромно й гірко — за недолуге, злочинне вовтузіння із державним визнанням, за ордени і звання оптом і вроздріб на День Незалежності, за трагіфарс на Покрову... І за невідворотні некрологи чи не в кожному числі "Шляху перемоги". Герої відходять, не пошановані й не визнані, і ми вже вкотре минаємо найголовніше...

Тарас Шевченко. Селянська родина. 1843 р.

Кохана донечко,
Мотренько!

Хто знає, чи судьба дозволить мені бачити ще Тебе в життю. Бо в таких жорстоких днях, як ми живемо сьогодні, то дуже важко. Куди не повернешся, скрізь чатує на тебе ворог.

Кохана Дитино! Прийшовши до Тебе на четвертому тижні твого життя, сидючи на стриху в сні, крізь щілини падаючого світла хочу залишити Тобі від мами кілька рядків дрібного рукопису.

Кохана Мотренько, якщо підростеш і добрі люди додержат Тобі отсей листок, тоді прочитай його уважно і зрозумій мамине наболіле серце і душу... Мотренько! В таких тяжких умовах, як Тебе носила, а було дуже важко, що й описувати годі, коли Ти будеш жива і будеш читати історію нашої боротьби з найжорстокішим ворогом українського народу, то в не одній статті знайдеш подібне... Тоді подумай, що і Твоя мати з тобою так...

Ти прийшла на світ на вільній землі, де ще до сьогодні не було ноги окупанта. Мотренько, Ти так нагло з'явилася, що ми не сподівались ще Тебе. І Твій батенько ще з одним другом обслу-

говували те, що повинна жінка...

Мотренько! Кохана дитино! Які жорстокі і гіркі дні для мене і всіх. Але для мене, коли опам'яталась від тяжких болів і побачила Тебе, живеньку, на хвилину забула за все горе. Як легко було на душі і серці. Але не довго я тішилась Тобою, бо на четвертій дні твого народження батько з хлопцями забрав Тебе від мене, поніс в село на виховання. Кохана донечко, чи можеш собі уявити Ти, як тяжко мені було віддавати Тебе від себе в незнане... Не було що інше робити: колиба, холодно, молока немає, ну ще й партизанка з дитиною. Це неможливо. Я кричала, біла всіх, грозила пімстою, та тільки в душі, бо коли подумала, що це кривда тільки для мами, то привела нерви трохи до купи, помолилась та віддала Тебе в опіку Всевишньому і чужим людям. Але це ще не закінчено, ми самі собою не розпоряджаємо. На четвертому тижні твого життя нам прийшлося іти в незнане, і ми змушені були Тебе залишити цілком, навіть на не дуже то добре знаних людей. Що буде з Тобою і нами, того не знаю, Донечко кохана. Серце з жалю за Тобою замикається та

не дає віддиху, коли Ти ще така малесенька, що з Тобою годі іти і нічого іншого зробити. Так що мусиш лишатись без батька і неньки. Якщо Всевишний дозволить дочекати весни, і ми будемо живі, то понад все схочемо побачити свою дитину. Тоді побуджаємо і Тебе до себе, або ми до Тебе приїдемо. А коли нас не стане, дороженька Донечко, в боротьбі за вільну Україну, тоді, якщо житимеш, подумай що Ти щаслива, бо, напевно, будеш вже вільною у вільній державі, до будови якої твої батьки докладали цеглин.

Мотрунько! По мені лишастись дідо, бабка і тетки: Ганька, Олеська, Бронечка, Надуся. Але всі вони на заслани в Сибірі (Караганді). Тому маєш таке ім'я, бо найкращим моїм другом була людина, яка називалась Мотря (Демків Домна), її я кликала матусею.

Кохана донечко, якщо читатимеш цей хаотичний лист, не насмійся з мене, бо я така розбита і пририта горем, що на правду не можу себе привести до порядку. Коли будеш читати, то залиш собі його надалі, в пам'ять від нещасливої мами. Якщо я буду жива, то все тягтиму до тебе. Цьомою

міцно та благословляю в щасливу путь.

Твоя мати.

Постій, 25 вересня 1950 року.

**Слава Україні!
Дорога моя дитинко,
Мотренько!**

Якщо доля не судила тобі в життю бачити свого батька, то прийми від нього кілька слів до тебе на четвертому тижні після твого народження.

Коли ти виростеш, будеш читати цей лист, мене тоді вже не буде на світі, але ти зрозумієш його і зрозумієш обставини, в яких ми знаходимося сьогодні.

Знай, ти прийшла на світ в час найжорстокішої боротьби українського народу проти північної Москви...

Вже шостий рік в нерівній боротьбі з більшовиками окупантами, день у день, кладуть свої голови за Ідею Української Самостійної Соборної Держави (УССД) найкращі сини нашого народу, українські революціонери і повстанці...

Їх осталась вже тільки горстка, а між ними — твій батько і мати...

Докладаємо надлюдських зусиль, щоб зберегти свою екзистенцію та продовжити боротьбу. Ліс наш батько, а ніч — мати, але й вони не дають нам повної безпеки, і треба ховатися під землею...

В таких обставинах, однієї серпневої ночі, в темному глухому лісі, прийшла ти на світ.

Не було коло тебе ані лікарської помочи, ані бабки-повитухи. В простій партизанській колибі явилась ти на світ, але пам'ятай, це місце — святиня партизанська, вона не осквернена окупантською ногою.

Ти прийшла на світ вільною, а не рабою. Четвертого дня я забрав тебе від хворі, ридуючої матері і відніс в село до чужих людей під опіку...

Сьогодні ми прийшли відвідати тебе, може останній раз в життю, бо ми відходимо в інші терени. І тільки Всевишний знає, чи колись тебе ще побачу...

Складаю на твоєму чолі батьківський поцілунок і благословляю тебе, хай Всевишний збереже тебе у своїй опіці і дозволить захити на Волі, якої ми так прагнемо.

Останні мої слова до тебе — це заповіт:

Добро нації — найвищий наказ! Для неї віддаш свою силу, розум, життя, так як я складою свою голову на її жертвнику.

Якщо ти зрадиш український народ, то я вже проклинаю тебе, а мій дух не дасть тобі спокою ніколи!

Прийми останній горячий поцілунок. З болем серця я залишаю тебе. Прощай! Твій батько.

25 вересня 1950 року.

Лист надрайонного провідника

Вацеби Григорія "Сулими" він же "Варнак"; до 1946 року "Бродич".

Мотренька-Ганнуся Марійчин вижила, вийшла заміж, виростила трьох дітей. Живе тепер у селі Яблуниця Надвірнянського району. Вивчає історію повстанських змагань, розшукує могили героїв, встановлює їхні імена...

Батько, Григорій Вацеба, загинув через рік після народження доньки, 1951 року. Похований у братській могилі в селі Небилів. Могили матері Мотренька не може знайти до сих пір.

Нещодавно в кінотеатрі "Україна" показували кадри з фільму "Тіні забутих предків". Іван запалює свічку і, перехрестившись, виходить із церкви услід за Марічкою. На цьому стрічка уривається і на весь екран з'являється обличчя Василя Стуса. Поет мав би мужньо й відчайдушно кинути в залу: "Хто проти відродження сталінізму — прошу встати!" Але він лише мовчки дивився на нас. Нечутно, в темряві, увійшов ансамбль і єдиним порухом пригорнув скрипки. Зазвучала музика, і не хотілося промов...

Їх не було. Режисер вечора Валентин Козаченко відмінив гучні слова, лунав лише голос самого Стуса, його вірші, пісні на його вірші, проникливі листи до сина — наче кожному із нас... Крізь багатоголосся розуміння та інтерпретацій ритмічно, як пульсування крові, звучало найголовніше — закликання народу.

"Перед тенью мученика мир усмиряється. Тень отдаляється, знакомые черты расплываются, и на их

ОТАК І ТИ ЗГОРЯЙ

месте ступаються образы вселенского страдания, объединяющего нас на горькой земле. Но когда мученик — поэт, то отчуждение и переход его в мир символов происходит не так просто. Каждое произведение его пульсирует, как свежая рана, его страсть, его порыв, его девственность живет в слове и отзывается в сердце читателя, ищущего не столько святости, сколько живого следа достойного человеческого деяния в нечеловеческих условиях, в которых "грех" порядочности считался преступлением".

Це уривок зі статті Євгена Сверстюка із книжки перекладів поезій Василя Стуса "Отак і ти згоряй", яка вийшла друком у Видавничому центрі "Просвіта".

Чому саме російською? Вона наснажена енергетикою спротиву й подолання, волі до свободи, яка так необхідна сьогодні в просторі колишнього радянського табору.

У цьому контексті видання й справді важко переоцінити. Редактор-порядник Віктор Грабовський створив цілу символію героїчної непокорі. Вогненні вірші Василя Стуса в перекладах Любові Сироти й Анатолія Ткаченка доповнюють графічні твори Панаса Заливахи. Вони перегукуються зі вдумливим, мудрим словом Євгена Сверстюка про філософію життя побратима — збереження й творення нації через власну душу, власну гідність і порядність.

Левко Лук'яненко згадує останні дні Василя Стуса, через власний табірний досвід намагається відтворити душевний стан ув'язненого, коли замерзав у карцері, й поволі відходять із пам'яті рідні й друзі, занурюючись глибше й глибше: "Большое "Я" вбирает в себя дух всего народа. Оно возвышается над родным краем и одновременно охватывает его более 2000-летней историей и все его географические прос-

торы. Перед его зрением возникает последовательная очередь разных исторических периодов, но оно видит внутреннюю генетическую связанность с ними всеми, и поэтому история народа возникает перед ним, как единая сверхдуховная сущность, оно проникает в дух народа современный, минувший, дав-

номинавший и понимает их как свои праначала, и он с полным правом говорит себе: "Я — Украина!"

Павло Мовчан у своїй статті наголошує на близькості Василя Стуса світовій культурі, згадує його блискучі переклади Гете, Рільке, Бахмана, Кіплінга, Лорки, Рембо, Целана. 24 листопада 1985 року як результат світового визнання поетів мали присудити Нобелівську премію — але саме цього й не міг допустити тюремний режим...

Відчайдушний лист Андрія Сахарова "Учасникам мадридської наради з перевірки Гельсінських угод, главам держав — учасниця Гельсінського акта" на захист великого поета постає документом значення постаті Василя Стуса у світовому просторі, яке роками намагалися притлумити ідеологи малоросійства. Тому нам україні потрібні такі книжки, які перекладатимуть наш голос, відкриваючи світові велику, красиву й талановиту націю.

● Сторінку підготувала **Марія ЛИТВИН**

ТЕМА НОМЕРА

Продовження. Поч. на с. 1

Підготовлена в 1986 році, вона мала б вразити світ не менше, ніж Чорнобильська трагедія, — йшлося про одну й ту ж територію, один і той же народ, означити мільйонні втрати якого у XX сторіччі іншим словом, ніж — Геноцид — неможливо. Не хочу ставити “лапок” біля цього слова навіть заради законів орфографії — Геноцид був реальним у кожному своєму прояві, у цинізмі й байдужості, якими великий український народ прирікали на самознищення й вимирання. Геніальною знахідкою Джеймса Мейса як ученого було те, що своєю допомогою він насичував спогадами тих, хто сам пережив чорні 1932—1933 роки, втратив своїх рідних і близьких, намагаючись відкрити “світловому загалу очі на масштаби катастрофи, що пережив наш народ” (Лариса Івшина, загальна редакція книги, 2005). Більше того, прозрілі й проникли співчуттям очі мали б, нарешті, побачити на світовому глобусі країну Україну — велику землю, об’єднану серпом Дніпра, а не серпом і молотом, що, здавалося, навки доточували її до території СРСР, звідки і йшли всі українські національні трагедії і катастрофи, масштабів яких світ не хотів помічати, хоча й уважно стежив за діями російського ведмеда... Чи то боячись розлютити його ще більше, чи не змиряючись із викриттям власної прорадянської сліпоті, американські “советологи” не попішали із визнанням Геноциду, спрямованого сталінським Кремлем на Україну, бо трактували її не як окрему державу, а як складову Росії. А Мейс, із властивою йому прямою, заговорив про це у висновках Комісії (пункт 17): “Американський уряд мав достатню та вчасну інформацію про Голодомор, але не зробив жодних кроків для полегшення ситуації. Навпаки, адміністрація США надала дипломатичне визначення Радянському уряду в листопаді 1933 року, відразу ж після Голодомору”.

Людина надзвичайної честі й совісності, він обрав Україну полем свого життя, науки, щоденного змагання за те, щоб українці відчули себе українцями. “Янки, go home!” — параноїдально вигукували нардепи-комуністи, забувши, що Мейс захищає їхні земляків, а можливо, й родичів... “Ваші мертві вибрали мене”, — так відповів Джеймс і ворогам, і друзям, які не могли до кінця зрозуміти його відданість Україні і його фатальну працьовитість. Пізніше Джеймс Мейс, переживши клінічну смерть, напише: “Твоєму розуму надається чуда можливість збагнути неминучість кінця для всіх нас смертних, а також, що не варто відкладати те, що ти задумав, бо в тебе може просто не вистачити часу”.

Мені не відомо, чи залишив своє трактування категорії часу

ДЖИМІ, Я ЗАПАЛЮ СВІЧУ!

Джеймс Мейс — публіцист, історик, для якого Україна стала вітчизною й ідеєю духу. Але, перечитавши його статті (1994—2003), я дійшла висновку, що минулого часу для Джима не існувало: він вважав, що історія має навчати як народів захищатися сьогодні. 50-річчя, 60-річчя, 70-річчя Голодомору для нього були контраверсійними датами, — про мільйони безвинних українських жертв він, не буде перебільшенням це сказати, пам’ятав щодня, — як і про те, що ці жертви помирили з єдиною думкою: “Чи світ буде знати і чи світ щось скаже? І чи буде кому помолитися за тих, хто загинув?”

Це Джим запропонував нам здійснити акт національної пам’яті, доступний кожному: “В національний день пам’яті жертв 1933-го (четверту суботу листопада) визначити час, коли кожен член цієї нації, де майже кожна родина втратила когось із близьких, запалить у своєму вікні свічку в пам’ять про померлих” (18 лютого 2003 року, “День”).

Джеймс Мейс не лише висловив цю ідею на сторінках видання, де він знайшов друзів і однодумців, і де працював чи не з перших місяців після остаточного приїзду в Україну в 1993 році, а й зробив надзвичайно багато, аби її підтримати. У зимові дні 2003-го він частіше, ніж будь-коли, заходив до “Слова Просвіти” — наші читачі пам’ятають Мейсові інтерв’ю, коментарі, а він ретельно відстежував спогади очевидців Голодомору та переказів їхніх родичів на сторінках нашого тижневика. Неоднораз мені думалося про те, що Мейса могло б вистачити на більше, ніж він робить, бо він горів ідеєю: створити Інститут національної пам’яті в Україні, Інститут Геноциду.

Як правило, в редакції Джим з’являвся у супроводі своєї дружини Наталки Дзюбенко, моєї давньої приятельки, яку пам’ятаю ще молодію львівською поетесою, згодом — авторкою поетичних книг, які я редагувала. З Наталею ми працювали у видавництві “Радянський письменник” і щодня спілкувалися. Ті розмови за кавою були далекими від жіночого щебетання, особливо в переддень 90-х: Н. Дзюбенко редагувала книгу-меморіал “Голод-33”, куди увійшло 6000 листів, зібраних подружжям — Лідією Коваленко та Володимиром Маняком, незабутніми подвижниками, які сміливо й самовіддано працювали над цією книгою. Пам’ятаю, як Наталка, притулившись до одвірка і тремтячи від емоційного холоду, якось сказала: “Господи, як із цим жити?!” Але — жили! — не лише з цими знаннями — жили для того, аби вони стали відомими іншим. Ось чому, побачивши Наталю і Джима літнього сонячного дня 1993 року на Хрещатику, я

зовсім не здивувалася — у них одна група крові, однак низький больовий поріг, їхнім вдачам притаманна та дитяча відкритість, яка оберігає свіжість сприйняття і захоплення усім надзвичайним, а все це, разом узяті, наділяє їхні характер особливим магнетизмом. Однак їхні заряди, вочевидь, різномірні, інакше — чи кинулися б вони отак, одразу, одне до одного, аби бути разом до кінця?

Саме завдяки цьому союзу у Джима відкрилася ще одна особливість характеру, яка мені дуже заімпонувала: він пишався Наталкою — своєю коханою і письменницею. Я редагувала рукопис її роману “Андрій Первозваний”, а Джимі, що неодмінно з’являвся на нашій зустрічі в режимі “редактор-автор”, прискіпливо вслухався в будь-які мої коментарі: йому дуже хотілося, аби роман швидше видали, і врешті-решт він і став головним спонсором видання, на яке відгукнулися чи не всі літературні критики...

У книзі “День і вічність Джеймса Мейса” надруковане есе Наталії Дзюбенко-Мейс “День холодного сонця” — пронизливий монолог, сповнений любові й розуміння. Того, хто був поруч. Хто й сьогодні — поруч, бо час Мейса не знає минулого...

Перечитавши книгу, яка дуже органічно поєднує авторство Джеймса Мейса і спогади про нього, я звернулася до Наталі з проханням: написати для нашої газети про цю книгу. Про її майбутній час і колообіг серед нас, українців. Це прохання ґрунтувалося не лише на тих дружніх стосунках, що нас трьох єднали, не лише на тій співпраці, яка відобразилася на сторінках “Слова Просвіти” у публікаціях Джеймса і самої Наталі, нашого спеціального кореспондента в м. Віченца (Італія) на міжнародному симпозіумі, що досліджував український геноцид. Тоді наш тижневик надрукував усі матеріали, що торкалися 70-ліття Голодомору, — завдяки Наталі, яка супроводжувала Джима в його закордонних поїздках.

Сьогодні мені особливо залежить на тому, аби саме Наталка розповіла нашим читачам про цього Чоловіка, з доброї волі якого на Михайлівській площі в останню суботу листопада 2003 року засяяли тисячі свічок у руках українців — то світилася відроджена національна пам’ять, відбиваючись у вікнах тисяч осель-родин, які пам’ятають... Через рік таке ж сяйво — внутрішнє, глибинне — осявало наш Майдан...

Нині, в річницю Майдану, в останню суботу листопада, я запалю свічку в своєму вікні. Вона віддзеркалить твою свічу, Джимі. Я вірю, Джимі, що таких свічок буде багато в нашій із Тобою Україні...

Любов ГОЛОТА

ПИСАНЕ СЕРЦЕМ

Шановні читачі “Слова Просвіти”! Дорога Любове Василівно!

Пишучи ці рядки, я чітко усвідомлюю, що робота мого чоловіка Джеймса Мейса ніколи не була й не може бути моєю приватною територією, — це категорія іншого порядку, і оціночні судження належить робити аж ніяк не мені. І все ж на Ваше запрошення до розмови у зв’язку з виходом книги “День і вічність Джеймса Мейса”, у якій уміщено його статті і спогади про нього, я не можу не відгукнутися не тільки тому, що в ній я особисто зацікавлена і не є стороннім спостерігачем подальшої долі праць мого чоловіка, — загалом це природно. А ще й тому, що, добре знаючи читачку аудиторію “Слова Просвіти”, я переконана, що ви дружньо і

засвоєння ще попереду. А я, як дружина, як очевидець, маю зобов’язання відповісти на те запитання, з яким до мене часто звертаються в листах і в особистих розмовах, звертаються з безжалісною наполегливістю і невідворотністю. Це, мушу попередити, моторошне запитання.

Про “прокляття голодомору” заговорили одразу після трагічних смертей Володимира Маняка і Лідії Коваленко. Я була редактором книги-меморіалу “Голод-33”, Володимир і Лідія були моїми особистими друзями. Разом ми виплакали, практично вимолили цю книгу. Згодом передчасні смерті Івана Ільєнка, Олексі Мусієнка...

І, власне, про Джеймса... Чи розумів він, якою смертельно небезпечною темою він займався? Який немисливо важкий тягар

він намагався зрушити з місця? Чи зрештою усвідомлював, до чого може призвести його щоденне, щогодинне вигорання, емоційне самоспалювання? Про причини свого переїзду в Україну Джеймс писав: “У своїх українськомовних публікаціях останніх років я намагався пояснити, як це трапилося, що такий чудовий народ, з такими багатими ресурсами скотився ще глибше у яму бідності, борг перед зовнішнім світом та все більш помітної нездатності адаптуватися до цього світу, що великою мірою спричинене тим, що він втратив”. І далі, змальовуючи картини жебрацтва, бідності сучасних українців, Джеймс продовжує: “Я не можу оговтатись від враження, що ця земля охопила трагедія біблійних масштабів. Це нагадує мені “Книгу Іова”. Це висновок, цілковито позбавлений наукової основи, але в емоційному плані його неможливо уникнути. Мені здається, що коли сам об’єкт твого дослідження в небезпеці, тобі треба передивитися свої пріоритети. Намагаючись зрозуміти завдану школу і її наслідки, можна стати фактором, який допоможе залікувати рану. Коли доля складової самого людства — нації і культури — лежала на терезах, я відчув, що в мене не було іншого вибору... Справитися з цим важким спадком може бути абсолютним викликом для дослідників Геноциду. Зрештою, одна з головних цілей знання — лікувати”.

Це може здатися комусь дивним, але останні десять років педантичний, скрупульозний Джеймс дуже мало працював в архівах, хоча, звісно, він уважно відслідковував джерельні документальні матеріали, які з’являлися в пресі, публікації про голодомори в Україні західних і українських учених, був постійним учасником наукових і політичних дискусій із цієї проблематики, проте, очолюючи і здійснюючи проект роботи Комісії Президента і Конгресу США, видавши Репорт американського Конгресу і тритомник усього свідчень, він перестав займатися суто науковою фактографією і головну увагу спрямував на суто конкретні питання політики, економіки, культури. А його наукова рецепція Голодомору останніх років набула виразних ознак пошуку суто політичних причин цього страхітливого явища. Цьому є просте пояснення. Практично з перших днів незалежності почав проявлятися коломальний і поки що не освоєний українською спільнотою материк спогадів, досліджень, документів, художніх і документальних творів. Запрацювала жива народна пам’ять. Бібліографічний том публікацій про голодомор 1932—1933 років, виданий закордонними українцями, аж ніяк не показує цілісної картини опублікованого, нама-

За загальною редакцією Лариси Івшини

з розумінням поставитися до моїх думок, зрозумієте всю делікатність мого становища й вибачите можливий суб’єктивізм. Зрештою, я — українська письменниця, українська журналістка, ваша постійна авторка. І саме тут, у цьому пункті я не можу промовчати.

Дні за днями я заворожено дивилася на книжку “День і вічність Джеймса Мейса”, не в змозі перегорнути бодай сторінку. Я мовчки слухала, як лютував телефон. Авжеж, я знала, що це телефонують мої друзі, хочуть привітати з виходом довгоочікуваної книги, підтримати мене, сказати добрі слова. Я спостерігала, як набухала поштова скринька від листів, там — перші відгуки на неї. Здебільшого щирі, теплі. І доземний уклін усім, хто не залишився байдужим до праці видатного “американця з українським серцем”. Усе мало бути не так, усе геть неправильно, і ви, і ми з Джимом мріяли про інше, працювали разом на інше. Але тут я нічим не можу зарадити ні собі, ні вам. У нестерпно важкій науковій і суспільній дискусії про те, “хто такі українці і чого вони хочуть?” (М. Грушевський), Джеймс виклав свій, нехай трагічний і зовсім неприйнятний для мене особисто, але останній і остаточний аргумент.

Коли я наважилася й розгорнула першу сторінку, то незчулася, як перегорнула останню. Книжка читається на одному подиху, вона іноді смішить, іноді дратує. І дуже часто викликає нестерпний сором за нашу недолугість, непослідовність, нерушливість. Я не зупиняюся на окремих публікаціях Джима. Попри різноманітність тем, гостроту проблематики, вона, власне, про нас. Це аналітичний щоденник наших злетів і падінь, поразок і перемог. Вражає широта охоплених тем, аргументованість і пронизливість викладу. Зрештою, не треба бути провидцем, щоб передбачити, що вона неминуче стане в центрі політичного дискурсу, стане невід’ємним компонентом української журналістики, політичної культури. Прочитання і її

ПЕРЕДПЛАТА-2006

Дорогі співвітчизники!

Просвіт'яни незалежної України!

Триває передплата всеукраїнського просвіт'янського культурологічного тижневика “Слово Просвіти” на 2006 рік.

Щочетверга ми стукаємо у ваші серця, шукаючи співрозмовників для відвертого й щирого діалогу про найбільше, акумулюючи думки і сподівання, якими живе українська інтелігенція, всі, кому не чужі проблеми національної історії, мови, культури.

Про все, що нам дороге і рідне, про нашу материзну і майбуття наших дітей, про скарби національного духу й повсякденну працю на терновому полі рідної культури ми, журналісти “Слова Просвіти”, вболіваємо разом із вами, наші дорогі читачі.

Отож — духа не угаймо, будьмо разом!

Знайте, що подальша доля просвіт'янського тижневика — у ваших руках, наше існування — це ваш вибір, ваша активна участь у передплаті.

Передплатіть “Слово Просвіти” самі та заігуйте зробити це ваших однодумців.

Передплатний індекс — 30617.

Передплату приймають усі відділення зв’язку “Укрпошти”. Сторінка в “Каталозі” — 130-та.

Вартість передплати разом із поштовими витратами:

на рік — 37 грн. 86 коп.;

на півроку — 19 грн. 18 коп.;

на місяць — 3 грн. 38 коп.

НАРОДНУ ПАМ'ЯТЬ ВІН ВВАЖАВ ЄДИНО МОЖЛИВИМ ЗАСОБОМ САМОЗАХИСТУ І САМОЗБЕРЕЖЕННЯ ЛЮДИНИ

льованого, поставленого, ословленого. Зрештою, можна озирнутися на весь многотрудний шлях "Слова Просвіти", та й Ваш особистий авторський досвід, і можна спокійно планувати капітальну бібліографію тільки одного часопису з даної тематики. А якщо спробувати бодай поверхово охопити українську пресу останніх років, невеликі й великі за обсягом брошури, книги, багатотомні видання, які прямо чи опосередковано торкаються цієї трагічної теми, то доведеться визнати, що спільними зусиллями української громади проведена фундаментальна робота, аналогі якої важко знайти в історії світової цивілізації. Це якщо врахувати з чого все починалося. Повірте, я знаю, що кажу: на сьогодні немає ні в Україні, ні в цілому світі такої наукової установи, яка б змогла акумулювати весь масив зробленого. Це глибоке буріння нашої історії неминуче буде з часом оцінене, і прийдешні покоління, озирнувшись на нас, скажуть, що це був науковий і духовний подвиг українських інтелектуалів, мислителів, учених, усього українського народу. Від найстаршої бабусі в загубленій глибинці до Президента.

І, безперечно, належно буде оцінене життя і праця американ-

ського історика України Джеймса Мейса.

І його остання дорога на Байкову гору.

Я ж тільки хочу засвідчити, що, безперечно, Джеймс Мейс усе усвідомлював, усе розумів і до всього був готовий. У нього, як історика, було абсолютно своєрідне відчуття часу, минулого й майбутнього. Він міг проговорювати найменші деталі засідання Політбюро ЦК КПУ будь-якого року, місяця так, ніби щойно з нього повернувся і через мить аналізувати можливості української енергетики, і це був компетентний науковий прогноз. Складалося враження, що він щойно з швидкісного відрядження в майбутнє і часу в нього тільки на те, щоб надрукувати на комп'ютері чергову статтю, вислухати мого вірша, пробігти очима по газетах, журналах, книгах. І знову його немає, день, ніч, сніданок, вечеря, зустрічі, прощання — усе було переплутане, закручене в ритм всенаростаючого прискорення. Десь у якомусь пункті він знову мене покинув. Я ще не усвідомлюю, що це — назавжди. Але я достеменно знаю, чим був викликаний його внутрішній неспокій і його поспіх.

Джеймса надзвичайно непокоїло, що одночасно з підняттям потопленої репресіями, розстрілами, голодоморами Української Атлантиди почали проявлятися економічні, соціальні, культурні патології, які він вважав прямим наслідком Геноциду, пережитого нацією. І він перший назвав Україну постгеноцидним суспільством. А на безконечних міжнародних форумах і симпозиумах добровільно взяв на себе обов'язки адвоката України. Для себе і своїх читачів він чітко сформулював головний висновок: Сталін та його оточення здійснили геноцид проти українців у 1932—1933 роках. Геноцид — злочин проти людства і людяності, який не має строку давності. Геноцид підпадає під дію міжнародного законодавства і права. І він сповна використовував трибуну англійської версії газети "День" для своїх постійних звернень до світової спільноти.

Джеймс Мейс практично з перших кроків по українській землі збагнув, що рана, завдана українському народові кремлівською владою в тридцятих роках, настільки глибока, що навіть через сімдесят років вона кровоточить. Що ані з роками, ані з віками вона не загоїться. Що цей біль не вдається заговорити політикам або перемовчати на особистому рівні. Потрібно не тільки знати, що і як із нами тоді трапилося, а, в першу чергу, і головне — чому? З цього запитання, власне, і почався його останній шлях в Україну.

Уважний читач книги "День і вічність Джеймса Мейса" помітить, що рамки написання, захисту й опублікування його докторської дисертації "Комунізм і дилема національного визволення. Національний комунізм у Радянській Україні 1918—1933" досить обмежені. Юний аспірант Мічиганського університету практично блискавично освоїв російську, згодом українську мову. Лише місяць пройшов відтоді, як він розгорнув українсько-англійський словник, до того, як він прочитав свою першу книгу з історії України. Це прояв безперечної талановитості й наполегливості. Те, що він почав досліджувати історію України, тільки на перший погляд — випадок. Багаторічні дослідження українськими еміграційними вченими Вели-

кого Голоду постійно натикалися на спротив американської та західної слов'яністики. Т. з. советологи нищівно критикували радянську систему, документували жахи ГУЛАГу, репресивні схеми, задіяні в Радянському Союзі, але російська демократія, і це загальновідомо, завжди зупинялася там, де розпочиналося українське питання. Зрештою, сам Джеймс визнавав, що українська інтелектуальна думка довгі роки, десятиліття була затиснута у велике інтелектуальне гетто. На свої капітальні дослідження такі блискучі письменники, дослідники, як Іван Багряний, Дмитро Соловей, Василь Гришко, — їх багато, першопрохідників теми Голодомору, — з боку радянської системи отримували звинувачення в колабораціонізмі й фашизмі, з боку західної думки — глухе мовчання. Перед мислителями Заходу постав незворотний виклик: що ж усе-таки трапилося з неросійським народом під час будівництва новітньої тоталітарної імперії. Що трапилося з українцями — найчисленнішим неросійським народом у рамках тієї імперії. Фактологічний матеріал, накопичений еміграційними вченими, вже неможливо було ігнорувати, як неможливо було вже не зважати на вихідців із України, які ставали дедалі впливовішими електорально й суто економічно. Докторська дисертація Джеймса Мейса була першою і поки що єдиною дисертацією, захищеною на Заході, яка стосувалася історії України ХХ століття. Захищеною у престижному американському ВНЗ, й до того ж людиною, в якій не було жодної краплі української крові й жодним чином не пов'язаною з українською діаспорою. Джеймс Мейс і Роберт Конквест на виклик часу відповіли фундаментальними,

концептуальними науковими працями. Але якщо Конквест був матеріально й морально захищеним різноманітними літературними преміями, своїм вагомих статусом провідного мислителя й науковця, своїми посадами, зрештою — поважним віком, то молодий науковець Джеймс Мейс, який надав усі свої матеріали для книги "Жива скорботи", розробив її концептуальні підходи, поставав зовсім безборонним перед тиском західної слов'яністики. Після завершення роботи американської голодової Комісії двері американських ВНЗ були для нього наглухо зачинені. Є своя правда в спогадах Марти Богачевської-Хом'як, що Джеймсові ніхто не заважав робити кар'єру на Заході. Але питання: яку? Безперечно, він міг написати свій проект дослідження Марини Цветаєвої, або Набокова, або Толстого. І який прощтовхнутися в сонм українських істориків, які викладають російську історію, літературу в американських ВНЗ. Проте продовжувати займатися українською історією він не міг. А відступитися не хотів у силу своєї професійної честі, своїх переконань і світоглядної позиції. Зрештою, особистої відповідальності перед тими українськими дідусями та бабусями, які довірили йому найпотаємніше — власну пам'ять.

Ті, хто хоч трохи знав Джеймса, мабуть, помічали, що найбрутальнішою, найлихішою лайкою в його устах було слово "совдепія". Слухаючи радіопередачі, переглядаючи українські програми телебачення, читаючи книги, рукописи, реферати своїх студентів, він несподівано раптово паленів, внутрішньо закипав. "Со-о-овдепія", — шепотів сам до себе. "Щось не те?" — запитувала я. "Національне українське гасло — щось не те", —

відповідав Джим. І це означало, що знову він зіткнувся з мимовільним чи свідомим виправданням комуністичної системи, з банальним примиренням із минулим, із смертями мільйонів, існуванням духовних покручів, похмурим та безальтернативним майбутнім. У часі й просторі совдепія для нього була лиховісною, кровожерливою потворою, з видимими зовнішніми ознаками й глибоко зачепленими внутрішніми. Це був його особистий ворог, це була його особиста війна.

Після виходу книги, виданої на кошти журналістів газети "День", так чи інакше, але доводиться вислуховувати різноманітні думки на її адресу. Це, як правило, добрі й щирі слова підтримки й розуміння. Але раз по раз я чую слова докору і гніву за те, що не вберегла, не відтягнула за вуха свого чоловіка від палючої й моторошної теми. Визнаю, я винна перед Джимом, але не за це. Винна, що українська мова на теренах України найупослідженіша, що український учений, письменник, хлібороб неспроможний заробити собі на хліб своєю працею, що на цілком справедливий заклик українських політиків до Міжнародного суду над ідеологією і системою, яка на довгі роки інфікувала людську свідомість метафізикою зла, ми отримуємо злісне гарчання новітніх комуністів і звинувачення у фашизмі. Ми це ковтаємо. І вже зовсім не чути голосів тих, хто продовжує наполягати на визнанні світовою спільнотою Голодомору 1932—1933 років Геноцидом проти України й українського народу. А як розуміти шоденні погрози щодо України відімкнути то газову трубу, то нафтові потоки? Чим і кому загрожує Україна як держава, а українці як члени світової родини? Тим, що прагнемо історичної справедливості, що не бажаємо жити в постійній сюрреалістичній реальності, де вулиця Січневого повстання проти уряду Грушевського плавно переходить у вулицю Грушевського. А той, що "жив і буде жити", вимахує над нашими головами кривавою правицею? Тотальна ілюзія, сформована тими і в ім'я тих, у кого не було і немає бодай крихти сорому і жменьки добра.

Маю сказати, що у моєї печалі немає слів. І немає в мене сил на елегійні спогади про доктора Мейса. Живий, теплий, люблячий, він постійно зі мною і на найменші мої труднощі, емоційні зриви заглядає в вічі й каже: "Я хочу допомогти". Його називали "доктор смерть", а він був залюблений у життя у всіх його проявах, його називали фашистом, а він ненавидів будь-яке насильство, зневагу до особистої людської свободи. Концентраційним проявом абсолютного зла він вважав систематичне кодування комуністичною системою та ідеологією людської свідомості. Народну пам'ять він вважав єдиною можливим, єдиною прийнятним засобом самозахисту й самозбереження людини, родини, держави. Єдиним кодом любові й добра. Життя й безсмертя. А запалену свічку в кожному вікні в останню суботу листопада — найвиразнішим і найславетнішим пам'ятником тим, хто загинув найлиховіснішою смертю, — від тих, хто вижив, знайшов у собі мужність стати в спільне коло і сказати: "Ми пам'ятаємо".

З повагою

• **Наталія ДЗЮБЕНКО-МЕЙС**

ЗАПАЛОЮ СВІЧУ, УКРАЇНО!

*Жаринка — з горючої рани —
В долоні твої я лечу.*

*Болить вона, але не тане.
Запалюю свічу, мій коханий!
Запалюю свічу!*

*В печалі і вічній скорботі,
У неперебутній біді
Багато ще носимо потай...
У пам'яті довга робота,
Однакові очі у вдів...*

*І буде довіку боліти
Цей хліб пресвятий на столі,
За словом Нового Завіту
Вклоніться землі, мої діти,
Вклоніться землі!*

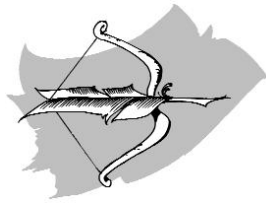
*Ще руки до нас простягають
Опухлі батьки й матері,
І не кажіть: "Не знаєм", —
Бо літо було урожайним,
І сонце було упорі,*

*А діти в лахмітті... Руїна,
І безмір людського плачу...
Була в них єдина надія,
Що їх пригадає Вкраїна
Й запалить свічу,*

*Згадає жнива оті чорні,
Червону мітлу і торгсин...
Так вовчо повзли людомори
По наші серця і комори,
По хліб наш, і жорна, і млин.*

*Збирались ми надто повільно,
Наш голос ще світ не почув.
Вдовину, сирітську, нетлінну
Запалюю свічу, Україно!
Запалюю свічу!*

Наталія ДЗЮБЕНКО-МЕЙС

Редакція газети продовжує друкувати публічну лекцію Юрія Ілленка «Місце пророка вакантне (проблеми української культури, зокрема кіно)» — із циклу щорічних лекцій імені мистецтвознавця Аркадії Оленської-Петришин. Початок у ч. 45 за 2005 рік.

Скільки має бути пророчих фільмів в одному кінематографі?

Це безглузде запитання.

Вистачить і одного Месії на одне покоління. На один злам історії. Фільмів-пророків, побитих камінням, — каменованих, розіп'ятих, обстріляних і замовчаних більш за все в українському кінематографі. В Україні таких фільмів більше, ніж у будь-якому світовому кінематографі. Називаю мій список. У когось іншого він буде іншим. У тому колі, яке насправді не коло, а зашморг на шиї національного кіно, цей список може бути взагалі відсутнім.

Ось ті фільми, які, на мій погляд, були створені за формулою «виклик—і—відповідь»:

«Звенигора».

«Земля».

«Колівщина».

«Райдуга».

«За двома зайцями».

«Тіні забутих предків».

«Сон».

«Кам'яний хрест».

«Криниця для спраглих».

«Вечір на Івана Купала».

«Захар Беркут».

«Білий птах з чорною ознакою».

«Совість».

«Пропала грамота».

«Київські фрески (проби)».

«Вавилон ХХ».

«Лебедине озеро. Зона».

«Голод 33».

«Фучжоу».

«Останній бункер».

«Молитва за гетьмана Мазепу».

Чому так багато фільмів-пророків як на один кінематограф?

Чи не забагато як на одного піхотинця, як казав Андрухович у «Дванадцяти обручах»?

Вищезгадані фільми артикулювали те, що очікував від них український етнос. Тому що в бездержавній Україні перманентно поставала потреба ствердження нації. Нація відіграла роль держави.

Нація — держава.

Національна культура, закарбована у вікових звичаях, відіграла роль законодавчої влади, і роль кордонів, і роль судової влади, і роль медичної освіти, і роль військової самоорганізації, як-то Запорозька Січ та її численні відгалуження, постійно виникаючі повстання, гайдамацькі рухи, народні військові загоны на чолі з отаманами аж до Гуляйпільської анархічної армії батька Махна, Української Повстанської Армії Бульби-Шухевича без держави і до декоративних сучасних козацьких формувань.

Національна культура була і є найкращим дипломатом за межами України.

Націоналізм у піснях, звичаєвості та обрядах виступав у ролі ідеології сім'ї, батьківщини і державності.

Споконвічна віра, адаптована у християнство, пильнувала моральні засади етносу.

В ієрархії національної культури мова відіграла головну роль

Фото О. Гелати

ЮРІЙ ІЛЛЕНКО: «МІСЦЕ ПРОРОКА ВАКАНТНЕ»

втілення, виразника і транслятора вікових культурних надбань. Була оперативною системою постійно самовідтворюваної культури.

Ліквідуйте мову — оніміє і вмере національна культура — нація неминує зникне.

«Нація корчиться безъязыкая», — щось пригадую зі шкільної програми, ніби Маяковський.

На початку ХХ століття кінематограф, як істотна креативна самовідтворювальна частина культури, перебрав на себе функції пробудження національної ідеї, яка (національна ідея) саме в ХХ столітті зазнала катастрофічної деформації, як головна загроза інтернаціоналізму, тобто більшовизм-сіонізму.

Просто за Тойнбі: виклик—і—відповідь.

Виклик виникав постійно.

Відповідь брали на себе поодинокі українські кіномитці з ризиком для кар'єри, іноді для життя, як у випадку з Параджановим.

Якщо вже сказано слово «культура», то варто повернутися, хоча б побіжно, до джерел української культури. Буквально три дні тому на сайті «Обозреватель», а може, помиляюся, може, на сайті-близнюку «Українська Правда» в статті про чорну археологію і трипільську культуру я натрапив на таку сентенцію: якщо так піде й далі, то скоро цілий світ сміятиметься з України, — мовляв, вона є батьківщиною мамонтів. Так, можна перекласти українську культуру і її джерела в площину бульварної пошлятини й анекдотів. Що й постійно робить «Обозреватель». А можна і прочитати протошумерський архів Кам'яної Могили, як це зробив геніальний Кіфішин. Прочитав дошумерські письмена мисливців на мамонтів, які, на біду «Обозревателя», полювали по берегах річок Молочної, Борисфена, поблизу сучасного Мелітополя. Щоправда, Мелітополь більше розкручений на сайті «Обозревателя» як територія,

де самі по собі, від недопалків, вибухають склади снарядів. Така нав'язана Україні псевдокультура стає фронтновинами по всіх телеекранах світу. На жаль, мамонти повимирали, довелося нашим пращурам, праотцям, предкам зі славної Аратти перекавалікувати-

ся в землеробів. Приручити коня. Осідлати коня. Запрягти коня. Вигадати плуга. Хоча стародавні греки стверджували, що плуга було скинуто Богами з неба саме в районі Мелітополя, саме там, де зараз підриваються склади снарядів. І ніби впорався з плугом не хто інший, як Геракл. Ще одна версала тема для «Обозревателя»: Геракл був протоукраїнцем. Ну, якщо подивитися на братів Кличків — усе може бути. Чому б ні? Чим Геракл гірший за Кличків?

Перша ж фраза, яку переклав Кіфішин із панно № 5 Кам'яної Могили в 1994 р., звучала так: «Радісно плуг ріже землю...»

Це ж скільки тисячоліть до н. е. мій пращур уже горбавився в борозні за плугом?

Із подальших розшифровок архівів Кам'яної Могили Кіфішина з'ясувалося, що всі Боги родом із Мелітополя.

Усі індоєвропейські культури й усі індоєвропейські цивілізації — із джерел Кам'яної Могили. Шумерійці самі свідчили на своїх глиняних табличках, що вони походять від якоїсь Аратти.

Що там ті мамонти! Ну, приходили мамонти на водопій на Молочній, ну, забивали їх тамтешні аборигени, ну, малювали їх жерці на нерукотворних склепіннях Кам'яної Могили з природи, ну, прибігали амазонки злягатися з місцевими мисливцями раз на рік на ритуальних плитах, ну, чого тільки там не було за довгі тисячоліття...

І все це ще тоді, коли Єгипетських пірамід не було й у проектах, а Бог Дажбог, Бог Сварог, Бог Яхве, Бог Іегова, Бог Саваоф ще чекали на свій час, щоб вийти з пранебуття.

Десь у середині VII тисячоліття до н. е. хранителі Кам'яної Могили винайшли писемність і почали найдавніше Святе Писання, і склали перший письмовий контракт із родичами Араттами. З цього почалася держава Аратта, а разом із нею і світова цивілізація, як стверджує академік Сенченко в передмові до книги Юрія Шилова «Історія славянської цивілізації».

Розквіт Аратти відомий під брендом «Трипільська культура».

Епіцентр величезного кола мегаполісів трипільської культури був там, де стоять сучасні Черкаси, до

речі, моя батьківщина. Я там народився над Дніпром по вулиці Калініна, будинок 62, в хаті свого діда по матері Тараса Івановича Колісника-Гайдамаки, майже сімдесят років тому.

Котилися моїм степом скіфи, сармати, анти, готи, гуни, венеди, кімерійці, печеніги, хозари, склавини, половці, татаро-монголи, литовці, поляки, турки, волохи, московіти, проходили крізь нас, ніби нас і не існувало, угорці й болгарі... Може, я щось переплутав у послідовності, вони й самі, ті зайди, — мабуть, заблукали у віках і в Дикому полі, аж поки хтось із моїх пращурів не вигукнув із Черкас, або з Чигирини, або зі Стародуба, або з Кодаку: «Я українець, я є, я завжди тут був».

Двічі чи тричі мої предки знімалися з насиджених місць і доходи-

цинки. Політики ніколи не роблять погоди на Земній кулі, вони її лише псують.

Як позиціонують культуру всі українські влади в системі національних пріоритетів?

А ніяк.

Колись було Міністерство культури і мистецтв за Кучми. Із залишковим принципом державного фінансування мистецтва. Тобто, мистецтво — це щось рівнозначне культурі, але не культура, бо не вміщується в понятті «культура» й потребує окремого визначення. Але й не синонім, бо тоді була б тавтологія. Потім стало Міністерство культури і туризму. Мистецтво взагалі зникло не лише з дошки при парадних дверях, а й усіяло цькувалося і переслідувалося владою. Замість слова «мистецтво» на дошці написали слово «туризм». Таким чином дали перехожим по вулиці Франка зрозуміти, що між цими словами стоїть знак рівності.

Насправді, культуру треба негайно витягати з прокрустового ложа, куди її пхають усі влади, бо культура — єдине, що жахає всі влади до смерті, це те, чого вони бояться і не розуміють, бо, на жаль, не є носіями тієї національної культури.

Або влада щиро не розуміє, що воно таке — ота культура.

Ну, якщо її прирівнюють до туризму.

Культуру треба зарахувати до відомства Національної Ради Безпеки і Оборони, як головне і єдине національне історичне надбання України, що збережене нашими предками в пекельних умовах війни, голодоморів і геноцидів.

І будь-яке травмування національної культури, навмисне або через владне невігластво, вважати державним злочином.

Зазвання на позицію мови в державотворенні — вважати державним злочином. Лише так можна покінчити з окупацією інформаційного національного простору України, який уже переріс у терор, за масштабами жертв незрівнянний ані з терактом 11 вересня у Нью-Йорку, ні зі спектаклем Путіна «Норд-Ост», ні з хелювіном Буша «Багдадський Злодій».

Ідеться про зникнення зі своїх історичних і географічних теренів одного з найстаріших, і тому в культурному відношенні одного з найбагатших етносів земної кулі — українців.

Не так уже й давно, порівняно з віком українського етносу, з легкої руки Геродота повелося, що всі, хто живуть на схід сонця від Еллади, — варвари.

Варвари нібито не мають державності й мова в них варварська — не елліністська — поганська мова.

Варвари — це ми. Так, як велів Геродот, Європа досі дивиться на нас.

Нарешті Європа побачила дружче пришестя отих варварів, яке почалося з Майдану.

І здивувалася.

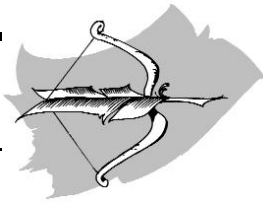
Але перший гучний візит варвара в Європу відбувся за два роки до Майдану, на Берлінському кінофестивалі.

Приблизно тоді, коли я писав відкритого листа Кучмі про нищення української культури, я зрозумів, що лист мій покладуть у моє досє в КДБ і не більше, а єдине і справжнє, що я повинен зробити, — зняти фільм, який став би репетицією національної революції.

Каталізатором національної революції.

Далі буде.

ПОГЛЯД ІЗСЕРЕДИНИ

Організація "Ecpat International" заснована 1991 року як компанія, що закликала покінчити з дитячим секс-туризмом в Азії. Але, зрозумівши глобальні масштаби комерційної сексуальної експлуатації дітей, "Ecpat" у 1996 році перетворилася на міжнародну суспільну організацію. Сьогодні "Ecpat" об'єднує 69 організацій та індивідуальних членів, які працюють задля ліквідації дитячої порнографії та торгівлі дітьми з метою сексуальної експлуатації. Організація має свої представництва в Австралії, Бангладеші, Білорусі, Бельгії, на Березі Слонової Кості, у Бразилії, Болгарії, Бурундії, Великобританії, Німеччині, Гватемалі, Данії, Домініканській республіці, Замбії, Індії, Іспанії, Ірландії, Італії, Камбоджі, Канаді, Кенії, Китаї, Колумбії, Коста Річі, Латвії, Люксембурзі, Маврикії, Мозамбіку, Неаполі, Нідерландах, Новій Зеландії, Норвегії, Пакистані, Парагваї, Румунії, Самоа, США, Тайвані, Таїланді, Фінляндії, Філіппінах, Франції, Чехії, Швеції, Швейцарії, на Шрі-Ланці, в Естонії, Ефіопії, Югославії та Японії.

Проблему жебракування дітей можемо умовно поділити на жебракування з немовлятами та бродяжництво старших дітей. Читачі, напевно, часто спостерігали таку картину: жінка з дитиною на руках просить на їжу або на лікування немовляти. У кого ж не зашемиє серце? Якусь копійку та вкнемо... А чи замислюємося, чи то справді мати дитинки? Чи задля немовляти принизилася, і чи це не своєрідний спосіб заробити гроші, до того ж непогані?

Пані Ольга Швед розповіла, що переважно цих дітей купують. Займаються таким кримінальним бізнесом, в основному, цигани. Вони знають, що їм не дуже вірять, тому наймають людей інших національностей, а прибуток їде циганським баронам. Для найнятих жебраків влаштовують спеціальні тренінги: учать просити, робити правильний вираз обличчя. Жінкам, найнятим для жебрацтва, дають куплених дітей. На дві, на три дитини може бути п'ять, шість, сім, вісім "мам", які по черзі з ними носяться. Для жебрацтва дітей продають переважно батьки-алкоголіки та наркомани. Непоодинокі випадки, коли навіть наркотично незалежні батьки продають власних дітей. Такі випадки зафіксовані, наприклад, у Вінницькій області: жінка продавала своїх маленьких дітей для жебрацтва, а старших — у найми. Зовні нормальна жінка, не п'яниця, хіба що діти від різних чоловіків.

Крім того, що для жебрацтва купується немовля, до нього купується свідощтво. Як правило, це — свідощтво іншої дитини. Скажімо, свідощтво видане на хлопчика, а в пелюшках — дівчинка. Тобто, дитину купують в одній мамі, свідощтво — в іншій. Куплених дітей годують неякісними сумішами. Головне, — щоб маля не померло.

Фото О. Галати

ДІТИ ВУЛИЦІ: СТРАШНІ РЕАЛІЇ

Газета "Слово Просвіти" починає друкувати низку статей, присвячених проблемі дитячої безпритульності. Сьогодні наша тема — "Проблема дитячого жебракування". Розмову ми вели з представником "Ecpat International" для регіону СНД (усі 12 країн) Ольгою Володимирівною ШВЕД. Запрошуємо і вас, шановні читачі, долучитися до обговорення.

Смерть дитини в цьому середовищі — цілком нормальне явище, жебрачка просто сплачує встановлений штраф: від 50 до 100 доларів. Скільки щороку помирає таких малюків, і що роблять із трупами, — невідомо.

Немовлята жебраків "слухняні", практично не плачуть. Ми йдемо вранці на роботу, дитина спить, в обід — у своїх справах, дитина спить, повертаємося ввечері додому, дитина спить. Виявляється, з їжею їй дають снодійне або наркотичні речовини (наприклад, макові витяжки). Дитину, яка тривалий час перебувала в такому наркотичному стані, вже не можна реабілітувати. Дітки не розвиваються ні фізично, ні розумово, весь час сплять. Вони якщо навіть виживуть, будуть психічно неповноцінними.

Інший бік проблеми — бродяжництво старших дітей. Діти опиняються на вулиці з різних причин. Одна з них — насильство вдома, незаконна експлуатація дитячої праці батьками: батьки свідомо виштовхують дитину заробити на пляшку. Поки не принесе пляшки, не пускають ночувати. Діти довгий час не можуть здобути потрібної суми (законним шляхом дитина в Україні заробити не може), бояться повертатися додому й вирішують, що краще жити на вулиці, ніж бути битими.

Основна маса малолітніх бродяг — діти до 14 років. Утікають із

дому шести-семирічні, а часом і три-чотирирічні. Часто ці малюки навіть не знають, як їх звати, як звати тата чи маму, де мешкають, чому опинилися на вулиці. Вони погано розвинені, майже не говорять. Медики приблизно оцінюють їхній вік як 3—4 роки, а чи так це насправді — невідомо. Лише 10 % батьків маленьких бродяг реально докладають зусиль до їхнього розшуку. Тобто, 90 % батьків навіть не цікавляться, де їхні діти.

Харчування 22 % дітей вулиці складають недоїдки в кафе й на смітниках. Угамовують голод, збираючи недопалки й нюхаючи клей. 26 % безпритульних зізналися, що одяг не перуть місяцями. Зрозуміло, у цих дітей є воші, грибки, розвинений туберкульоз. Кожна 5 дитина заради отримання грошей їде на крадіжку та продає крадене. Такі діти довго не проживуть — вони помруть від хвороби чи інфекції або ж опиняться у в'язниці. 18 % неповнолітніх бродяг зазнавали сексуального насильства: гвалтують однолітки й старші з групи, продають один одного дорослим. Продають за хот-дог, за клей, за випивку, за гроші, за що завгодно. Хлопці продають дівчат. Можуть навіть ходити і пропонувати. Вони ніби й друзі, та коли стосується грошей, нормальним явищем стає продаж когось із групи.

У компанії дітей, які бродяжать, існує поділ на градації. Неодмінно присутній аутсайдер. Він виступає об'єктом помсти, мішенню для зняття нервової напруги сильніших членів колективу. Із нього глузують, обзивають, б'ють, відбирають гроші, їжу, змушують жебракувати, працювати. Як правило, аутсайдером є дитина з недорозвиненою психікою.

Діти вулиці, що жебракують, зазвичай, від когось залежать. Вони збирають гроші для якихось мафіозних структур. До того ж, мусять давати хабара міліції. Таких дітей змушують працювати, скажімо, прибирати. Особливо біля вокзалів. Пані Ольга розповіла, як одного разу в метро дівчинка збиралася виходити на станції "Гідропарк", але, побачивши міліціонера, заскочила назад і присіла біля дверей. На запитання пані Ольги, в чому причина такої зміни рішення,

дівчинка відповіла: "Якщо я вийду, він мене піймає, і 20 гривень від свого заробітку я йому мушу віддати". Ця дівчина на когось працює. Якщо вона не принесе грошей, її поб'є та компанія-роботодавець. Ще вона нам розповідає, що в неї бабуся, троє братиків і сестричок, а батьків немає.

Діти, які жебракують, навряд чи побажають навчатися або працювати. Вони вже цілеспрямовано не будуть нічим цікавитися. Навіщо, якщо можна і так заробити? Проводять тренінги в Росії, пані Ольга Швед зустрічалася в Москві із завідувачкою Центру реабілітації дітей "Отрадное". Центр збирає дітей по всій Москві; крім москвичів, у центрі перебувають приїжджі з Росії, Узбекистану, Таджикистану, України, Молдови. Дітей розмішують у Центрі, шукають родичів, намагаються їх навчати, привчають до гігієни. Коли діти дізналися, що завідувачка має зарплатню 300 доларів, сказали їй так: "Ми Вас любимо, Ви така гарна, Ви нам, як рідна мама. Кидайте цю роботу, пішли з нами на вокзал. І будете жити, як ми, нормально. 600—800 доларів на місяць ми Вам гарантуємо".

Зустрівши дитину, яка жебракує, дорослі намагаються її підтримати: дають якусь їжу, одяг, взуття. А дітей не підтримувати треба, а витягати з цього середовища. Бо якщо ми їх підтримуємо, вони розуміють, що суспільство схвалює їхнє життя на вулиці: під платформами, в каналізаційних люках, схвалює їхні вчинки: крадіжки, бійки, насильство. Якось треба вилучати дітей. Жодна дитина не хоче жити на вулиці. Кожна дитина хоче мати сім'ю, дах над головою, і людину, яка б жаліла і годувала її. Їхні жажливі вчинки й жорстокість — похідна від ситуації, в якій вони опинилися.

Зараз Україна на чолі з Президентом Віктором Ющенком повернулася до дітей обличчям, розроблено Національний план дій на 2006—2010 рр. Хочеться вірити в позитивні зміни, бо "не можна, щоб діти мешкали на вулиці, а ми всі проходили повз них, і ніхто нічого не робив із цим!"

Матеріали досліджувала
Ольга СКРИПКІНА

ВАРТО ЗНАТИ

БЕЗДОМНІСТЬ І БЕЗПРИТУЛЬНІСТЬ

Зважаючи на характер проблеми, порушеної у статті, вважаємо за доцільне ознайомити читачів із основними термінами, якими послуговувалася авторка. Наведені нижче терміни подаються зі статті 2 "Визначення термінів" Закону України "Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей". Закон набере чинності з 1 січня 2006 року.

Бездомність — соціальне становище людини, зумовлене відсутністю в неї житлового приміщення (будинку, квартири, кімнати тощо), яке б вона могла використовувати для проживання/перебування і в якому могла бути зареєстрованою.

Безпритульність — стан людини, пов'язаний із неможливістю фактично проживати/перебувати в житловому приміщенні, на яке вона має право.

Бездомна людина — людина, яка перебуває у соціальному становищі бездомності.

Безпритульний — людина, яка перебуває у стані безпритульності.

Профілактика бездомності і безпритульності — система заходів, спрямованих на усунення правових, соціальних та інших причин виникнення бездомності та безпритульності, запобігання їм, у тому числі заходів щодо зниження ризику втрати людьми прав на житлові приміщення і запобігання втраті цих прав, і на попередження виникнення негативних суспільних наслідків, пов'язаних із відсутністю в людей житла.

Соціальне патрулювання — мобільна форма надання соціальних послуг, що здійснюється групою фахівців поза межами закладів для бездомних та безпритульних.

Реінтеграція бездомних громадян і безпритульних дітей — система заходів, що спрямована на повернення бездомних громадян та безпритульних дітей до самостійного повноцінного життя.

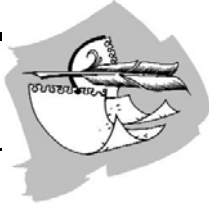
Заклади для бездомних громадян і безпритульних дітей — соціальні заклади, діяльність яких спрямована на допомогу бездомним громадянам і безпритульним дітям, їх підтримку та реінтеграцію.

Переважне місцезнаходження бездомного і безпритульного — адміністративно-територіальна одиниця, на території якої особа проживає.

Безпритульні діти — діти, які були вимушені залишити або самі залишили сім'ю чи дитячі заклади, де вони виховувались, і не мають певного місця проживання.

Діти, позбавлені батьківського піклування, — діти, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з позбавленням їх батьківських прав, відібранням у батьків без позбавлення батьківських прав, визнанням батьків безвісно відсутніми або неідездатними, оголошенням їх померлими, відбуванням покарання в місцях позбавлення волі та перебуванням їх під вартою на час слідства, розшуком їх органами внутрішніх справ, пов'язаним з ухиленням від сплати аліментів та відсутністю відомостей про їх місцезнаходження, тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, а також підкинуті діти, діти, батьки яких невідомі, діти, від яких відмовилися батьки, та безпритульні діти.

Михайло Васильович Семенко народився в грудні 1892 р. у Кишиневі на Полтавщині. Після закінчення реального училища три роки навчався в Петербурзькому психоневрологічному інституті, тоді — як і сьогодні — осяяному ім'ям В. М. Бехтерева. Починаючи віршувати і друкуватися ("Prelude", 1913), Семенко вирішує, що тепер він не Мишко, а Михайль, але друзі (яких мав майже так багато, як і ворогів) називають його просто Сем. Один із них, літературний хрещеник Семенка (спочатку називався Нік Бажан, але невдовзі став Миколаєм) лишив такий словесний портрет наставника: "Обличчя його вміщало в собі риси всіх націй та рас [...] очі блищали вогнем татарських ватр, скитських вогнищ та юпертерами європейських ательє, а кожний сторонній подорожній подумав би, що він із Патагонії. Сам Семенко себе бачив по-різному: "Я ніжний, мов очі, м'який, як коханки/шовкові війниці...", "І в легенях пахне громом"; часом утішався всім сущим на цьому світі ("...Автомобіль або трамвай//Тебе задавить — будь щасливий"), часом скаржився ("Яке сумне моє гавкання...//Шкода себе"), а часом ставав у позу стороннього спостерігача ("Провінціальний поет скрикнув посеред вулиці//Він необережно погав під автомобіль//І голова йому була проломлена//І якась дама-очевидиця розповідала між//публікою: він задивився на місяць"). Русизми і відсутність пунктуації — фізичні знаки поезії Сема; як побачимо згодом, це не випадковість і не примха, а засіб проголошення певних принципів. Сумний клоун П'єро на певний час стає маскою поета ("П'єро кохає", 1916; "П'єро задається", 1917; "П'єро мертвопетлює", 1918), але дуже скоро цей — як сказав би Блок — "балаганчик" перестає його цікавити, бо, знає, трапилася революція; в часі вона збіглася з довгим "хвостом" російського футуризму. І Семенко став головним плантатором цієї літературної течії на українських чорноземях. Упродовж усіх 20-х і частково 30-х років минулого століття він лишався однією з центральних постатей, навколо яких точилися літературні дискусії. На жаль, "позалітературні" також... Дякуючи добрій волі працівників Державної історичної бібліотеки України, я тримаю в руках примірник першого видання "рефутпоєми" М. Семенка "Тов. Сонце" (1919), яка стала поворотною в творчості поета. Так ось: на обкладинці читаємо посилання на видавця: "БЮРО ПРОПАГАНДИ "Всеукраїнська". Пропаганда — штука специфічна: "Темні сили рідіють. Заженем їх у норі!//Розіпнемо на стінах, хто коритись не міг!// Хай покриють всю землю Червоні прапори — // Лише той веселий, хто світ переміг!" Задія справедливості треба сказати, що в поемі є й не такі "лобові" рядки; бачимо й експресіоністично-побутові замальовки, з яких — крізь патентовану футуристичну заїкуватість — пробивається портрет Міста під Сонцем, яке пече, проте не гріє: "І сказали, що ніхто не винний//І промовили всім душам і всім серцям...//Неминучого руху ніхто не спинить//Ніхто не помітить ям — //І ніхто, і ніхто, і ніхто//Не захоче лягати посеред дороги//І кожний жаліє своє пальто, //І кожний обмацує свої ноги". Цитував би ще... Можливо, життя самого Семенка (і багатьох людей довкола нього) було б щасливішим — чи принаймні довшим — якби після революції пішов доватися на психоневролога. А втім... Карма чи мантра писарського сина з полтавських Кишинів причетна до того, що один молодий художник, якого називали просто Сашком, здобув — і відразу на весь світ — гучне прізвище Довженко.

ЧОМУ СЕМЕНКО СПАЛИВ "КОБЗАР"?

Про це біографи пишуть неохоче, і пишуть не всі: 1920 року після Р. Х. П'єро Васильович спалив свій примірник "Кобзаря" — не помітивши, що навіть із-під попелу Тарас показав йому дулю. Навіщо спалив? Тому що революція. Якщо детальніше, проголошує Сем, то слухайте всі! Мистецтво, значить, виростає на побуті (а); революція цей буржуазний побут руйнує (б), відтак мусить умерти — несамохітно — буржуазне мистецтво (в). Десь там, за горизонти, на ґрунті "комуністичного побуту" виникає нове мистецтво, а нині, в перехідному періоді, мистецтва не може бути, відтак панфутуризм потрібен саме для того, щоб допомогти йому сконатися (г). Цей ланцюжок а—б—в—г нічого не вартий із тієї

"Искусство — живой труп. Нужно добить. Да здравствует метаискусство, синтез искусства и спорта! Панфутуризм есть активная ликвидация искусства".

М. Семенко (з відкритої телеграми В. Маяковському, 1922)

тоує різні форми неточної рими: пари з урізаним закінченням (рАДий — назАД), складені суголосності (ВолоДИМиРА — ДИМаРЯ), асонанси (півТМНИХ — діЄЗНИХ), нерівноскладові співзвуччя (обезПОЕЗЕНИЙ — ПОмпЕЗНИЙ), консонанси (ТАКТНО — ВИДНО). Це правда, що точна рима при надмірному вжитку починає нагадувати гупання солдатських чобіт на параді та зрештою "забиває" всю іншу поетичну технологію. Розмита неточна рима чимось нагадує ліричне фото з невеличкими відхиленнями від оптичного фокусування — і саме цим може справляти сильне враження. Проте у багатьох віршах Семенка концентрація неточних (і дуже неточних) рим така, що виникає відчуття не вишуканості, а неохайності — хоча сьогодні триматися виключно стилю "ОЧІ—НОЧІ" намагаються хіба що старшокласниці у віршах на конкурс "Моє місто".

"ПРОБЛЕМИ ЗОЗЕНДРОПІЇ"

Художній твір (поезія зокрема) дозволяє навпацки шукати — і

насі "Авангард" його славетна "Зозендропія": "Червоні чвари!//Час червоний!//Чурило//череве//чи чоло,//чи чо, чи чо,//чи чор зна що?//Чи кінч червоний скаче//назустріч чорному коневі?" І т. ін. Семенко втішений — є порох у порохівницях! Кидаємося суходолами, мислимо інтегралами, ге? Втім, прекрасно все, крім одного: Едварда Стріха в природі не існує, реально є Кость Буревій, який дурить футуристів своїми ПАРОДІЯМИ, а тоді фокус розкривається, і П'єро пошивається в дурні.

Один критик пише, що в поезії Семенка "більше зумисних шукань в області футуризму, ніж справжнього футуристичного світогляду"; інший погоджується, що вульгарні образи, лайка, грім і торохотіння прикривають брак "справжнього і вільного переконавання". Один критик, посилаючись на паралелі з Маяковським, доходить висновку, що Сему "не до лиця котурни, на які він так упевнено пнеється", а інший — коротко і влучно — називає поета "застарілим новатором".

У 1914 р. молодий ("двадцятидвухлетний") Семенко у вірші "Притиснутий" робить спробу са-

П'ЄРО МЕРТВОПЕТЛЮЄ...

**І коли встануть всі звірі й люди,
І коли кинуться всі предки й вороги, —
Я розстебну свої закривавлені груди
І покажу, скільки в мене снаги.**

Михайло Семенко, "Я" (1919)

причини, що мистецтво виникає не з ПОБУТУ, а з БУТТЯ. "Бути чи не бути?" — мордував себе Гамлет, і жодне інше запитання не дає такої кількості креативних мистецьких відповідей, тоді як побут — це черевики з перламутровими гудзиками і замшевим верхом, які любив Семенко. Рациональне усвідомлення неминучості смерті й емоційні візерунки довкола цієї істини є підґрунтям будь-якого мистецтва (якщо не брати до уваги того, що ми сьогодні називаємо дизайном). Камені з рук Сізіфа падають у прірву, Герострат раз по раз підпалюватиме храми, але людина завжди матиме де подумати (чи помолитися), бо для цього достатньо місця, яке займає її голова чи — фігурально — серце.

Білий вірш Семенка — з довгими рядками, зі зміною кількості наголосів і міжнаголошених інтервалів від 0 аж до 7 складів, нетотожною строфікою тощо — часто не відрізняється від прози, проте на щось претендує (неологізми, відсутність пунктуації і навіть прийменників, мішанка дуже "високих" і дуже "низьких" стилів). Зрештою, якщо йдеться про верлібр, "Псалми" Давидові чи "Пісня над піснями" мають достатньо внутрішньої поетики, щоб любісінько трансформуватися в "нормальні" метричні варіанти. Якщо ж говорити про 9 із 10 "панфутуристичних поезій", то рима стала б найкращим засобом розкриття їхньої подібності до порожньої бочки — гупнеш, а вона гуде, бо порожня.

Якщо йдеться про римовані вірші, Семенко хронічно викорис-

навіть знайти! — важливі проблеми. Щоправда, лише тоді, коли розумному письменникові трапляється розумний читач (зауважте: критерії розумності, по-перше, різні для двох персон, по-друге, неоднозначні для кожної з них). Із власного досвіду знаємо про існування геніальних віршів, але можемо лише співчувати людині, яка береться скласти інструкцію про те, як такого ґатунку вірші треба складати.

Тепер послухаймо двох поетів, у той чи інший спосіб причетних до українського футуризму. Семенко: "Масштаб нашого думання змінився. Ми узагальнюємо, ми мислимо інтегралами. Чи мусило це відбитися на способі матеріалізації в поезії? Мусило, і це відбувається. Треба знайти інший спосіб писання віршів, щоб писати не первісними поняттями, а поняттями інтегрованими — узагальненими". Йес, сер, маєте такий вірш: його надсилає в "Нову генерацію" Едвард Стріха; не лінуйтеся, читайте: "Зробіть мені квиток партійний://Надовжки кілометр, //Навширшки — кілометр!//І напишіть червоним на вогні: Це — Стріха Едвард — //рядовий//загонів геніальних генів!//Напишіть: //Він сліз не має, //Цей Едвард, //А кров бариллами, //Пожежами — вогонь//у//собі//носіть. //Напишіть: // Письменство він врятує//Від Хвильових, //Тичин//і//Рильських, //Політику — від Чемберленів, //Поезію — від солонів...". І таке інше. Появу нового автора Семенко-редактор вітає, публікує нові його вірші під рубрикою "Листування друзів". Стріха оприлюднює свої листи. А в альма-

мовизначитися: "Ще нижче поклонись! Ще кланяйся, кланяйся!//Вони здобутки всі зараз тобі дали — І Ігор, і Бальмонт, і Білий, і Чурлянц — //Всі хором і ретельно так гуляють!//Семенко — кланяйся, кланяйся!// — Ні, не схилюсь, //Смерть буде перемогою моєю, //Коли я буду сам, //А коли ні...". "Сам" — не був. У Ігора (Северяніна) запозичує багато, навіть саме визначення жанру, в якому працює, — "поези" (ах, ах...) Але й через чотирнадцять років по тому все одно лишається "притиснутим", хоча й "навиворіт": "Мені сьогодні тоскну серед своїх поез. //Мені сьогодні тоскну. Мені сьогодні нудно. //Самотить віоліна. Нуд Ігор Северянін". Читаємо це в "Кобзарі" (1925), який, вочевидь, мав посісти в українській літературі місце того, спаленого.

ВІЙНА В МИШОЛОВЦІ

У розмові про Семенка мусимо визначитися не щодо правомірності відходу від літературних традицій — вона очевидна; тяглість літературного процесу тримається на тому, що маргінали (не всі і не відразу) стають класиками. Пишіть, як хочете; пишіть, як умієте; навчіться малювати, як старі

майстри, а тоді робіть, що завгодно — і всі вас будуть шанувати" (Сальвадор Далі). Пекуча проблема розвитку літератури полягала в тому, що течії, угруповання чи особистості мусили змагатися в заґратованій більшовицькій мишоловці, боротьба в якій точилася не за перемогу концепцій чи стилів, а за фізичне виживання. Семенко постав і був, бо мусив хтось посісти місце "головного бунтівника" на Українському Парнасі, проте еволюція поета була безперспективною. У вірші "Ударники — в літературу" (збірка "З радянського щоденника", 1932) Семенко, перепошую, аж вискакує з партійних штанів: "Література — //бойова зброя, //зброя штурму для робітників і селян. //Нас не приспати//ліричною грою, //коли ми здійснюєм//промфінплан". Це вже навіть не смішно. Складається враження, що саме тепер (через роки після запальних маніфестів) поет почав насправді знищувати — сказати б, ізсереди — літературу як різновид мистецтва, якого взагалі "не повинно бути" в проміжку між капіталізмом і комунізмом. Упродовж багатьох років влада шанує Семенка. У 1921 р. він входить до складу делегації з укладання Ризького мирного договору між РРФСР і УРСР та Польщею. 1922 року — співробітник Українського представництва в Москві. В 1924—1927 рр. — головний редактор Одеської кіностудії; в 1925 р. — член редколегії "Журналу для всіх"; в 1928 р. входить до складу української письменницької делегації, що відвідала Білорусію; в 1923 р. Семенко стає заступником голови Всеукраїнської асоціації революційного кіно, того ж року відвідує Берлін (про що звітує в циклі поезій і поемі "Німеччина"); в 1930 р. стає членом журі Міжнародного конкурсу на проект пам'ятника Т. Г. Шевченку в Харкові; в 1931 р. редагує три томник Маяковського; в 1932 р. входить в оргкомітет Єдиної спілки радянських письменників України; з 1933 р. стає членом редколегії "Літературної газети", у 1934 р. бере участь у роботі І з'їзду радянських письменників у Москві. Починаються і набирають розмаху репресії українських діячів культури. 1934-й... 1935-й... 1936-й... Семенко ще "на плаву": в 36-му виходить його "Вибране". Але вже в березні 37-го добра душа — М. Рильський виступає на письменницькому зібранні на захист аж ніяк не близького йому футуриста, якого "відлучили" від літератури, хоча ще не заарештували. Розстріляли Семенка восени того ж року на Соловках.

Насамкінець про карму і мантру. Усе, що я розповів, могло трапитися якось інакше, але було так, як було. У 1925 р. "великий і жахливий" Семенко від'їжджає з Києва до Харкова, пише, видається, дискутує і лається, одружується (другим шлюбом) з висхідною театральною зіркою Наталею Ужвій. А головне — забирає до нової столиці Бажана та Яновського, якого невдовзі засилає своїм представником на Одеську кінофабрику. А в той час... А в цей час Довженко мусить кудись утікати з Харкова від однієї пані, яка колись здавалася йому Музою, але це минулося. Куди? Та до Яновського, з яким устип подружитися. В Одесу. На кінофабрику. Так вони вперше й зустрілися — Довженко й кіно. Семенкові здавалося, що сама "індустріальна" технологія виробництва фільмів гарантує прийдешню, "комуністичну" естетику цього виду мистецтва. Довженко зробив усе не так, ігноруючи власне технологічні особливості кіно і шукаючи в ньому нову, але вічну поетику життя. Довженко переміг, проте й він був зруйнований "мишоловкою".

• **Володимир ВОЙТЕНКО**

Ось де, люде, наша слава

Унікальна книжка "Україна — козацька держава" (київське видавництво "ЕММА") здобула Гран-прі — "Золотого Нестора-літописця" — на книжковому ярмарку "Книжковий світ". Пропонуємо вашій увазі рецензію на видання. Про перебіг ярмарку читайте в наступному числі.

Нещодавно доля подарувала Україні справжнісіньке диво — книгу "Україна — козацька держава". Назва книги поетично-велична. Воно й не дивно, адже наша історія теж і горда, і славна. Хто ж подарував нам цей скарб? В оглаві читаємо: керівник проекту, автор і упорядник, художник, ілюстратор і фотограф — Володимир Володимирович Недяк. Це він зібрав в один фоліант усю історію українського козацтва: його побут, архітектуру тієї доби, козацьке зброярство, мистецькі надбання і все-все, що стосується українського козацтва від найдавніших часів аж до визвольної боротьби холодноярців та Української Повстанської Армії.

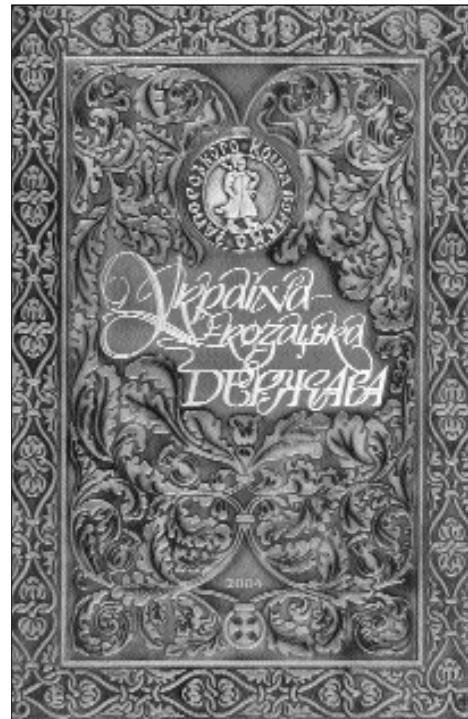
Читач знайде в книзі і реєстри козаків, і розповіді про козацькі січі та про військові походи. Знайде описи визвольних війн, портрети козацької старшини, знайде і правду про Полтавську битву та Конституцію Пилипа Орлика. У книзі чимало місця відведено світогляду козацтва, картографії українських земель, геральдиці знаних родів. У ній ґрунтовно описані козацькі хутори та побут козацьких сімей, досить повно подана культура, мистецтво та освіта в часи козаччини. Здається, немає такої теми, яку б автор не розкрив сповна: тут і козацькі промисли, і чумакування, і ливарство, і церкви, і вишивка, і металопластика, і художня різьба по дереву, і зброярство, і козацьке бойове споряд-

ження. Та головне в книзі те, що розповідь підкріплена знімками, малюнками і кресленнями.

Їх у книзі 5175. Відомо, яка доля спіткала Україну після приєднання її до Московії. Історичні та мистецькі цінності, особисті речі гетьманів і військової старшини, старовинний іконопис українських храмів та унікальна зброя козацьких полків — усе це опинилося під сімома замками царських воєвод і придворної знаті. Лише в перший грабунок Запорозької Січі (1709 р.) грабіжники вивезли до Москви 13 прапорів та понад 60 гармат. У 1775 році, в час, коли козацькі полки змагалися в битвах російсько-турецької війни, Москва вдруге зруйнувала Січ і вивезла всю військову атрибутику та зброю, пограбувала навіть січову церкву.

Довгі роки Україна боролася за повернення своїх національних цінностей та настановувалася на активний спротив. Тоді цінності чомусь на деякий час "надійно зникли", і правда про їхнє існування оголошувалася міфом.

Та автору книги вдалося "проникнути" в запасники Ермітажу, Збройової палати Московського Кремля, в музеї Польщі та Швеції, виявити скарби козаччини в приватних колекціях і все це показати в книзі. Тож більшість мистецьких скарбів читачі побачать уперше.

Особлива цінність видання полягає в тому, що в ньому вперше ілюстративно-ґрунтовно висвітлено боротьбу України за волю в 1917—1920 роках, коли її боронило вільне козацтво. А селянські повстання ще довгі роки не допускали заїд у свої села та містечка. Чимало місця в книзі займає і боротьба за незалежність своєї держави воїнів Української Повстанської Армії.

Упорядник наче на рушнику підніс нам безцінний дар: нате, люди! Це — ваша історія. Ви її творили, ви нею жили, нею і маєте жити. Не забувайте її, не цурайтеся. Це — ваша призабута слава. Це — ваша, притінена сусідами, правда.

1215 великоформатних сторінок розповідають нам нашу славу. 1215 сторінок героїки і величі України.

У книзі подано стільки новин і в такому розмаїтті, що навіть обізнаний історик вигукне: така праця під силу хіба що цілому інституту науковців! А ні. Усе це труд одного патріота України Володимира Володимировича Недяка, бо лиш він один зібрав кращі наукові сили України, залучив їх собі в поміч і подарував той труд своєму народові. Труд титанічний. Не заради своєї слави, а для слави України, для нашого просвітництва: дивіться, люди, які ми здатні, дивіться, які ми героїчні, які ми дужі, як згуртуємось у моноліт!

Розпочинається книга словами нашого пророка Тараса Григоровича Шевченка:

*У нас воля виростала,
Дніпром умивалась,
У голови гори слава,
Степом укривалась!
Кров'ю вона умивалась,
А спала в купах,
На козацьких вольних трупах,
Окрадених трупах!*

Закінчується книга теж шевченковими закличними, зверненими до нас словами:

*Моліться, брати мої,
Україну любіть.
І за неї, Безталанну,
Господа моліть.*

Молимося словом. Молимося ділом, молимося чесною працею. Працею титанічною. Такою, як молилися за нас у битвах наші прадіди — козаки. Якою помолиться за нас, грішних, упорядник цієї книги Володимир Недяк. Воістину, його молитва — молитва за Україну.

Борис ТКАЧЕНКО,
м. Лебедин Сумської обл.

КРУГЛА ДАТА

Просто вірші — просто сприймаються. Справжня поезія — душею читається. Бо — із самісінького поетового серця виливається.

Поет — смертний, поезія — вічна.
Читаю нову книжку Володимира Коломійця — вражаюся: невже це справді йому вже 70? Чи — ще тільки 70? Скільки енергії, скільки молодості в його поезії! Водночас — зрілості, водночас — мудрості. Кожне слово — виважене, кожна думка — вигранена. З кожного рядка променіє любов до України, у кожній строфі — біль за Україну.

Українськість — стрижень усієї книжки.
Може, саме в цьому й секрет справжньої поезії? Найбільше ціниться і здобуває всезагальне визнання те, що глибоко національне. Есперанто, попри простоту (спрощення) — на любителя, есперанто не має кольору й запаху. Я не знаю класики, написаної есперанто. Класика — чи то французька, чи то російська, чи то українська — завжди глибоко національна. Тільки народна мова — барвиста, запашна, духмяна, неповторна. Бо — материнська, бо — колискова...

*Соньки — в головоньки,
дрімниці — в очіці,
ростоньки — в кістоньки!.. —
от як донині
спів колисковий лине
з пра-України.*

Пишу ці рядки під свіжим враженням від прочитаного. Ловлю себе на загостреній емоційності й спинаю: поезія говорить сама за себе. Краще подати кілька віршів — читач розбереться сам, і сам зробить висновки.

Віталій КАРПЕНКО

Володимир КОЛОМІЄЦЬ

ПРИБУТНА СИЛА

1.
Кричать твої рани,
гірчать твої віти,
катране, катране!
Потоптаний цвіте...
Кобзарська зірниця
упала в руїни.
На швітові — кривця
синів України.
В козацьких могилах
по кобзі сховали,
щоб степ тобі квилів,

СИЛА — В ЛЮБОВІ...

щоб діти — співали:
— Допоки ще рано,
допоки не пізно,
заквітнем катраном
на полі Вітчизни...
Допоки ще видно,
допоки не смеркло —
Вітчизні заквітнем
катраном безсмертним!..

2.
Буває, що знайдеш
отам, де загубиш.
Ні зради б, ні знади!..
А любиш... бо любиш.
О, як не косили —
втішався на мові,
що сила — не в силі,
а сила — в любові.
Одного бажаю —
над жаль, над стожала —
аби: що люблю —
вража хіть не вражала!
І в нашому житі,
і в нашому цвіті
хай більш не убуде,
хай тільки — прибуде.

СПОДІВАЛЬНИЙ ЗОЙК

Зіщуленим у тшчельствах своїх —
чи то ж сподіватись на виріст?
Невже ми раби обставин сліпих!
Невже без'язикий вирід!

Не вимолити "щастя" — і не проси —
під омофором не нашого Бога.
Своєї не виплекати краси
в тіні меча чужого.

Невже раби обставин сліпих
із заячими серцями...
Зіщуленим у себе самих —
невже не випростатись в нестямі!

Барвінок же квітне — крізь шаблі, —
без захисту він зів'яне...
Не стане рідної землі,
як лицарство не обстане.

Невже ми убоге плем'я невдах
і наймитів у чужинця!

Ні, волі прагне душа, мов птах,
ні, сподіваннями промениться...

СВЯТ-МІТ

Мені наснилось диво:
мов крізь ніч сліпу
не богобоязливий порух святотерпця,
а порив — до завзяття!..
Ще й немов порив шасливий цей —
звестись на боротьбу! —
йде не з обов'язку, що як прокляття,
а — із серця...

Там — за межею... Там — лівіше серця
є свято-міт, за який умирають.
Яке його імення?..
Може, Україною зоветься?
Що ж, це — як доля.
А долі не обирають.

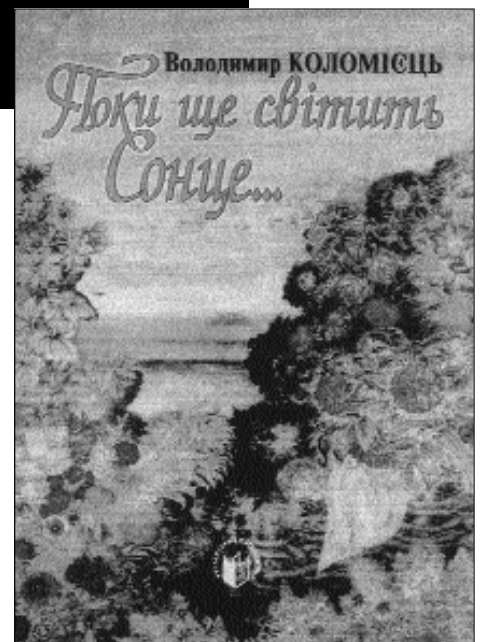
***

Знову цей голос почули, мов з мушлі ви,
хоч заглушала його Москва...
Знову та й знову із хвиль зворушливих
діва виходить — панна морська.
А звечоріе — гукни її Ладою:
пані морська вгамує прибіій.
Добре відчутись ладом і владою —
тобто собою! — в країні своїй.

Міт цей правічний —
промінь волоконця...
Мати-богиня, з Дніпра п'ючі,
вручить синові своєму — Сонцеві! —
для України від щастя ключі.

СЛОВО

Що ж, поети справді родяться
у провінції...
Сонцем, бува, залитий по вінця.
А вмирають — по столицях...
Не хотів би оком спинятись
на знайомих лицах
(без виключення власного — мене),
тільки б слово тих "лиць"
було міцне й запашне...
Як слово Тараса,

ніким не зборене і не зморене,
із Моренець...
Кирилівки...
Окрилене!
Як слово Івана
Полум'яне! —
слово, якому й запишатись є в чім, —
із Нагуєвичів,
Криворівні...
Слово — на серця рівні!

***

Міняється Майдан мільйонно,
проміниться
помаранчевими крильми...
Йдуть сюди
відчутись — людсьми,
усвідомитись — українцями!

***

Посади у головах калину,
як умру.
Ніч і день, але не Україну
заберу,
як умру.
Світ і Всесвіт, лиш не Україну —
щастя, синій біль...
Залишу її одну-єдину
я тобі: долюби.

ПОСТАТЬ

З ЛЮБОВ'Ю ДО НАРОДУ

Миколу Стратілата ніколи не бавила доля, але оце обрання Боже вело його по життю: судилося бути художником. Хоча, здавалося б, міг співати у хорі Верьовки чи стати видатним учителем. Але й співочий талант вкладає митець у свої картини, і любов'ю живиться його педагогіка, коли навчає молодих художників у Київському державному інституті декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука...

Микола Стратілат — митець, відданий Богу і своєму вічно пригнічуваному, принижованому, але одвік незборимому українському народу. Спершу учень художньо-ремісничого училища № 6, розташованого колись на Хрещатику, потім студент Поліграфічного інституту імені Івана Федорова, згодом художник багатьох поетичних книжок, що двадцять років зачарували шанувальників літератури і книговидавничого мистецтва, і врешті — відчайдушний, безстрашний захисник самого Життя під час Чорнобильської катастрофи, Микола Стратілат виступає у цілісній своїй сутності: перед Богом і світом людським він представляє свою Україну.

А що вже нинішня його виставка в Музеї книги і друкарства відкрила широко і потужно ще й живописний талант видатного графіка, то хочеться, віддавшись на певну відстань, відзеркалити Стратілатові твори не тільки поглядом, а й душею.

У Музеї книги і друкарства України на святій території Києво-Печерської лаври Національна спілка художників України, Чернігівське земляцтво Києва і Всеукраїнське товариство "Просвіта" представляють виставку заслуженого художника України Миколи СТРАТІЛАТА. Навіть для давніх його шанувальників подія стала неабияким відкриттям.

Не можна не здивуватися, як у маленькій своїй майстерні на Андріївському узвозі навпроти церкви примудрився художник пружно ущільнити і безмежно випростати простір, щоб удихали глядачі у виставковому музейному залі запах отав, слухали легіт придніпрових луків, спів зозулі, тьохкіт солов'їв і голос півнів. Півні, які будять сонце і провіщають ранок, півні, які будять душу, аби не схилила вона у людську слабкість, — це різнобарвні персонажі його картин.

Микола Стратілат, чия рука тверда і точна у графіці, хто зобразив Чорнобиль, залишений нам, українцям, по катастрофі ніби в киплячому русі сплетіння змій, акварельні свої картини насичує таким багатством кольорів, такою правдивою тихістю, яка спускається на землю погожою місячної ночі, що здається, ніби то побачення закоханих світил: Землі і Місяця... А разом усе це — тільки прочитована художником сповідь України, матері, котра знає і бачить більше, ніж промовляє удень.

Петро Панч казав: "Що річка мількіша, то вона гримкіша". Микола Стратілат завжди уникає гучних слів і високих ступенів у визначеннях, бо його любов до світу, до рідного свого народу істинна, ненабута, а тому непоказна. І та глибинна сила, той незборимий потужний дух, що вів різцем і ніжним пензлем у руці художника, змушують його твори світитися.

Співає художник чи вголос, чи просто в серці, коли працює над своїми творами. І Пісня Пісень християнському світові, Пісня Пісень нинішній і правічній Україні, звідки пішли колись у Міжріччя шумери, — то співають осанну акварелі Миколи Стратілата. Коли, оглянувши величезний творчий доробок художника, глядач повертається знову в кольоровий простір його живопису в Музеї книги, мимоволі відчуває дотик Вічності, і ніби тоненький кігтик пензлика здирає кірочку на серці, що нею рятуємося від сповненого розчарувань сьогодення.

Побачивши нинішню виставку Миколи

Молитва в Гетсиманському саду

Стратілата в Києво-Печерському історико-культурному заповіднику, знову стаєш оптимістом.

Ганна КОЗАЧЕНКО,
член правління Українського фонду культури

ВИСТАВКИ

Нова серія творів художника, мистецтвознавця, доктора філософії **Ольги ПЕТРОВОЇ** виконана під враженням подорожі Японією і, вочевидь, як і одна з попередніх — "Іспанія твоя та моя", — написана "стрімко", на одному подиху, але з урахуванням експозицій саме в Музеї мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків. Цитую тут саму художницю — зізнання в тому, що архітектурний образ і емоційна аура інтер'єру багато для неї важать. Вони справді щасливо знайшли одне одного. Окрім того, Японія, як і Іспанія, — тема дитячих мрій художниці. Авторка свідомо того, що сприймає омріяні місця, дивлячись через "рожеві окуляри". Утім, це лише свідчення того, що вона здатна відчувати радість, почувати і мислити оптимістично, ділитися цим із глядачем. Виставка "Сестра самурая" — концентрована життєлюбність О. Петрової. Про іспанську серію вона говорить, що це — "портрет щастя, а ще — вдячність долі за можливість говорити з людьми мовою кольору". Таке визначення може бути, сказати б, дефініцією творчого портрета художниці. До того ж, маємо справу з випадком, коли свідомість автора проявляє себе, завдячуючи власне кольору. На переконання О. Петрової, заповненої роздумом про метафізику кольору В. Кандінського, світло — кольорова енергетика і є сенсом живопису. Звідси кредо художниці: колір утілює Бога як світло. Фізичний аспект кольорів виявляє ідеальну сутність буття людства. Кольоропис — шлях до бачення "духовним зором". Один із духовних наставників авторки — згаданий В. Кандінський, проте щодо проекту "Сестра самурая" треба зауважити: варто говорити не стільки про чистий абстракціонізм, скільки про вплив фовізму. Власне нагадаємо А. Матіса, головного творця доктрини фовізму (і, певне, найбільш антидоктринального представника фовістів), який міг у межах одного так званого "творчого періоду" розвивати одночасно кілька ліній. Кожній із них були властиві певна міра співвідношення творчої уяви і вражень від життя. Саме він, удаючись до різкого форсованого кольору, писав яскраві, часто екзотичні полот-

ФОРМА ДЛЯ ДУХУ

Осінь входить в останню фазу. Здається, чого приємного чекати від життя... Холодно, темно. Зіщулені перехожі несуть у собі замерзлі почуття. І раптом — два яскраві спалахи: виставки творів сучасників, київських художників Ольги ПЕТРОВОЇ — "Сестра самурая" (живопис) у Музеї мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків та Віктора ІВАНІВА — "Між небом і землею" (малярство) у галереї "Митець" НСХУ.

Для художника був характерний "діалог мистецтва Матіса з самим собою", що, зрештою, дозволило випрацювати формулу живопису, яка належала вже не всім формам, а лише йому самому. І повертаємося до особистості О. Петрової, яка зізнавалася, що нею пройде зворотний шлях: від абстракції до пейзажної конкретності, але з урахуванням символіки та інтуїтивно — чуттєвої сили кольору.

Складно уникнути спокуси цитувати роздуми авторки, схильної до самоаналізу як митець, здатної на самоспостереження щодо власної, так би мовити, духовної практики. Отож: "У власному художньому досвіді фіксуєш мить психологічного переходу з реальності у надреальний простір у стані занурення у живописну матерію. З фізичного акту накладання фарби, з часу як процесу письма та контакту свідомості з кольоровими збудниками народжується твір, якому немає аналогів у світі фізичних сутностей. Це особлива сфера кольорових річищ, потоків, прос-

тових розмірів, кольоронароджених "ландшафтів..." Летимо, пишемо, створюючи нову реальність і занурюючись у неї, здивовано її переживаємо". Це — досвід автора, художника О. Петрової.

Об'єктом дослідження для мистецького критика О. Петрової є живописець О. Петрова. І не сказати, що філософ О. Петрова в цей час мирно спочиває обабіч. Вважаючи, що філософ як такий припускає або інтелектуально конструює (художник же переживає безпосередньо), вона знаходить вихід, посилюючись на роздуми іншого відомого кольориста сучасності — Тіберія Сільваши: "Картина — річ. Предмет дотику двох світів. Перетин цих меж — явище мови — кольору. Колір — реальність, що належить до царини "феноменального".

Грунтуючись на духовному, живописному досвіді попередників, О. Петрова творить у своєму мистецькому світі, вільно рухаючись від відправної точки (водночас апогею кольорописної "доктрини") до

межі з фігуративом, чи то пак, позбавленим усіх обтяжуючих і обтяжливих деталей легким наративом.

Що ж до кольоронароджених "ландшафтів" виставки "Сестра самурая", — можна як кольором змалювати словами (бо так відчувається): кольоронароджені "ландшафти" кольором народжених (або кольором осягнених) ландшафтів. Портрет Японії з її ландшафтом, традиціями, архаїкою, міфами, культурними пластами. Відчуття кольору людини західної цивілізації, яка пише свою східну мрію, що збулася. Пише щасливо і захоплено, так, як мріялося в дитинстві. Ще один шабел духовного досвіду художниці — кольоропис східної мудрості як погляд на Японію духовним зором. Погляд Заходу на Схід; і, нікуди не дітиса, погляд у дитинство людства: архетипна риба, відома нашим предкам із бозна-яких часів, плаває як символ давнього свята японців у полотні "Койнорбі — свято хлопчиків..."

Віктор ІВАНІВ також прагне духовного самопізнання. Перше враження від знайомства з його творчістю: рафінованість (не плутати з нудогою) і цілісність розмаїтого; позитив, але з ноткою печалі, як усе, що має за підґрунтя досвід. У своїй творчості він вдало сполучає, комбінує, цитує, перетасовує і перефразовує мистецькі відкриття попередників як вислід духовного досвіду. Робить це зважено і зі смаком. Увага: він не легковажить, не грається і не вихваляється. Він багато може як митець, проте шаблі духовного зростання не дозволяють йому лишитися на "взятому" рівні. "Між небом і землею", — тут знаходиться духовна сутність. Опанувавши "земні" прояви обдаровання, художник прагне одкровення, так би мовити, вищого порядку. Попередній проект мав назву "Погляд крізь себе — 2". Митець мислить себе як суб'єкт, що є камертоном для сприйняття ХХІ століттям "об'єктів" — мистецьких відкриттів як еквівалентів духовних практик минулого. У доробку живописця спостерігаємо елементи туризму: відточені контури та стерильно-узагальнені об'єми предметів. Бачимо знаки геометричної побудови форм. Якщо він і грає, то лише мовою площин, геометричних форм із чітким окресленням. Окремі полотна викликають асоціацію з певним

періодом у творчості Х. Міро та його оточення з авангардистів, зокрема ташистів. Тут цитата чи парафраза як спосіб лінійного вислову перенесені з графіки ("Жінка, птах і зірки" Х. Міро) до живопису. В. Іванів використовує лінійний вислів як метафору в лаконічних, мінімалістських полотнах.

Окрема серія "Мінімалізм. Знаки історії" виявляє вміння (як відчуження) мислити в просторі полотна архетипами.

У його доробку живий експресіонізм Вангогівського типу, проявлений іноді лише у способі накладання фарбового шару, "форми" мазка. Принаймні відразу згадується "Дорога з кипарисами" Ван Гога. Проте маємо справу все ж із виявом власного духовного досвіду В. Іваніва.

З імпресіоністичного спадку — не лише творення форми кольором, тональний переходи (краєвид), а й, здавалося б, певний парадокс: з одного боку в попередників висвітлення тону було пов'язане з кінцевим вивільненням кольору, але ж імпресіоністи усунули лінію (оскільки образ — річ, а найпростіші і найстійкіші образи — речі, обведені лініями), вони вважали своєю метою усунення речей. Історія мистецтва як історія одного митця — В. Іваніва. Нагадаймо парадокс самих імпресіоністів: Моне, Піссарро примусили себе побачити в природі те, що звичайне око не здатне побачити — павутинку чистого кольору, з якої складається світло. Тобто теоретично вони лише наслідували принципи натуралізму (чи й піднесли його на новий шабель), а, як відомо, на практиці вони спростували обмеження природного бачення на користь перемищення. Це мало дати їм більше творчої свободи.

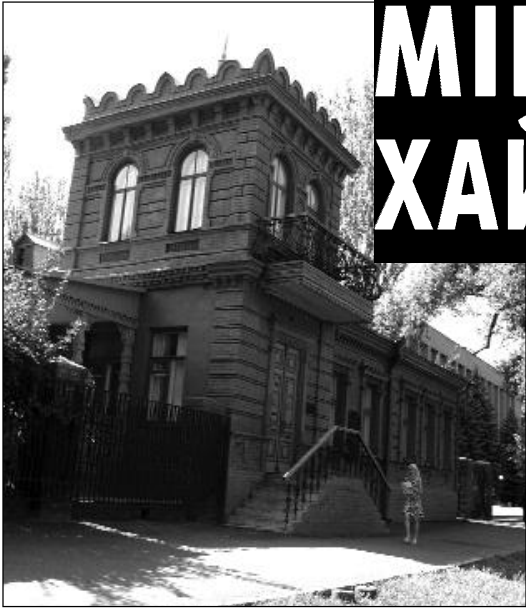
Свого часу К. Кларк писав: "Я... вірю, що вся наука і бюрократія світу... не зможуть остаточно знищити людський дух, і він завше зуміє надати собі зриму форму. Але яку форму він прийме, нам не дано передбачити". Доробок В. Іваніва переконує, що людство вже на шляху до якогось якісно нового відкриття в царині духу, митець намагається відкрити завісу над вічною таємницею: якою буде форма, що її набере дух.

Тетяна ЧУЙКО

МІЦНЕ У ЯВОРА КОРИННЯ — ХАЙ ПРОРОСТАЄ В ПОКОЛІННЯХ!

Меморіальний будиночок Яворницького

На високій горі, що уламками гранітних скель здіймається над Дніпром, бовваніє занедбаний обеліск. На початку минулого століття його встановив “козацький батько”, видатний історик, археолог, етнограф, академік Дмитро Іванович Яворницький на честь взяття гетьманом Богданом Хмельницьким знаменитої польської фортеці Кодак. Проте... як стверджують сучасні фахівці-історики, насправді гетьман цієї фортеці не брав. Тож як? Блискучий знавець історії козацтва помилився? Чи, може, трохи злукавив перед владою?

Сьогодні залишки старої фортеці вважаються українським духовним центром Дніпропетровська. Саме з цієї місцевості, історики краю пов'язують виникнення сучасного міста, а не із заснуванням його імператрицею Катериною II. Можливо, це і мав на увазі Дмитро Іванович, встановлюючи тут козацький обеліск? Зважаючи на химерну вдачу вченого, не варто відкидати й таке припущення. Біографія академіка рясніє найнесподіванішими вчинками. Так, живучи в Москві на квартирі в одного колекціонера, він судився з господарем помешкання за двері, на яких учень Рєпіна намалював “страшного запорожця”. Ба! як стверджував вихованець історика письменник Іван Шаповал, навіть екскурсія для Миколи II Яворницький примудрилася проводити... українською мовою!

Сам Яворницький відіграв величезну роль у формуванні українського інтелектуального обличчя Катеринослава-Дніпропетровська, використовуючи для цього свої наукові та культурні зв'язки зі столичним бомондом та щирою дружбу з багатьма представниками української творчої еліти. “У нас гостин Криворізький с трупної. Производит страшный фурор, театр битком набит, места страшно дороги. Недавно у меня был колоссальный кутеж: был Криворізький со своей трупной и человек 40 петербургских украинцев”, — писав Яворницький близькому другу, етнографу Якову Новицькому.

Створивши у провінційному місті музей старожитностей, Дмитро Іванович зумів зацікавити не лише місцевих мешканців, носіїв козацьких прізвищ, у яких, власне, ці старожитності збиралися. Він зробив Катеринослав одним із важливих пунктів духовного тяжіння тодішнього суспільства. У “козацькому курені”, так Яворницький називав свій будиночок у Катеринославі, часто зупинялися гості. Їхні світлини бачимо на стіні в нещодавно відреставрованому мезоніні: художник Микола Струнников, письменник і журна-

ліст, нащадок старовинного козацького роду Володимир Гілярівський, актори Михайло Кропивницький, Панас Саксаганський, Марія Заньковецька, кобзарі... Бували тут Микола Куліш, Остап Вишня, Микола Лисенко, Олена Пчілка, Микола Садівський, Іван Карпенко-Карий...

Корифеї українського театру найжджали до Катеринослава регулярно, ставили п'єси “Наталка Полтавка”, “Мартин Боруля”, “Глитай, або ж Павук” та багато інших. У Дніпропетровському історичному музеї ім. Д. Яворницького збереглася датована 1908 роком театральна програмка, що починається сумними у своїй пророчості словами: “Остання прощальна гастроль Марка Лукича Кропивницького...”

“Курінь” Дмитра Івановича побудовано з червоної цегли в українському стилі. Зараз це меморіальна садиба-музей. Внутрішнє

облаштування, відтворене з розповідей хатньої робітниці родини Яворницького довгожителки К. І. Литвиненко, свідчить про буденне життя академіка. Крісло, стіл, записничок, окуляри, книжкова шафа, дерев'яна скриня із зображенням козака, незліченні картини на стінах, мальовані друзями-художниками, парасолька та валіза, з якими історик ходив на розшуки експонатів, різьблений ціпок... — це власні речі Яворницького.

Дмитро Іванович прокидався близько п'ятої години ранку, брав садові ножиці, ласощі для білочок і крокував до парку — наводити красу. Дорогою збирав полишене відлудувачами сміття, підрізав гілочки дерев, годував птахів. Як пригадують сучасники, Яворницький дуже вдало відтворював спів птахів та різні звуки у своїх розповідях і лекціях. Коли “козацький батько”, як його жаргівливо називали, проводив екскурсії по музею, відлудувачі на власні очі “бачили” все, про що він говорив.

Закінчивши ранковий моціон, академік повертався в “курінь” і брався до роботи. Працював довго, до півночі. Що писав? “Д. Яворницького всі досі знали з його

важливих і цікавих праць історичних про Запорозьку Січ, писаних великорусською мовою; повістю ж, та й ще по-українському, він обзивався вперше...” — так відгукувався Борис Грінченко на повість Дмитра Івановича “Наша доля — Божа воля”. Катеринославський період життя академіка позначений публікацією багатьох його художніх, прозових і поетичних творів.

“Спробувати пера та чорнила — яка в йому сила”, — так називається виставка, підготована співробітниками дніпропетровського музею “Літературне Придніпров'я”. Рукописи творів та їхні публікації в місцевій пресі, зокрема в журналі “Дніпрові хвилі”, фотографії людей, місцевостей, які стали прототипами літературних образів, книги з бібліотеки вченого, зокрема підписана автором збірка “Вишневі усмішки”, листи до письменників, — усе це відкриває нам інтимний, “залаштунковий” світ, світ сумнівів, хвилювань, самозаперечення і творчих спалахів незнаного Яворницького-письменника.

“Я ніколи не думав про себе, що я єсть яка-небудь величина, щоб порівнятися чи з Шевченком, чи з Квіткою, чи з Кулішем... Я думаю і думаю, що нема безталанніш від мене чоловіка із тих, що коли-небудь брались за перо. Краще мені було б сидіти де-небудь на пасіці... чим брати на себе звання “ученого” або “літератора”, — скаржився Яворницький у листі до письменника Кесаря Білиловського, за порадою якого розпочав літературну діяльність. Поруч уміщено і портрет самого Білиловського — сивого поважного вусаня у блискучих тонких окулярах...

Серед рідкісних видань, представлених в експозиції, — “Словник української мови”, виданий у Катеринославі “року Божого”, як вказано на палітурці, 1910-го. Адже Яворницький був також і лексикографом, що зібрав близько шістдесят тисяч нових слів. Є тут підготовані Д. І. Яворницьким “Матеріали до біографії Т. Г. Шевченка”, видані на кошт члена Катеринославської “Просвіти” мільйонера Володимира Хрінникова. Він же спонсорувал і видання першої в Катеринославі української газети “Запоріжжє”, редактором якої був Д. І. Явор-

Директор Дніпропетровського історичного музею Н. Капустіна на відкритті фестивалю

ницький. За публікацію поезії Т. Шевченка “Розрита могила” газета була заборонена владою після виходу першого ж числа. На кошти місцевої “Просвіти”, що друкувала недорогі книжечки для народу, був опублікований нарис Яворницького “Як жило славне Запорозьке Низове військо”.

Дмитро Іванович належав до засновників і був членом ради однієї з найбільших в Україні Катеринославської “Просвіти”, що поставила 1905 року. Бібліографічний словник “Діячі Січеславської “Просвіти” дніпропетровського дослідника Миколи Чабана (протягом багатьох років Микола Петрович працював у архівах, спілкувався з нащадками просвітян) містить дані про шістсот сімдесятих членів цієї організації. Нелегко було у вирі революції, за умов військового стану порозумітися з представниками царської влади. Завдяки науковому авторитету й особистим зв'язкам Дмитро Іванович був головним захисником “Просвіти”, “вибивав” для неї дозволу на різні культурні заходи. Зокрема на урочисте святкування з нагоди сторічного ювілею Т. Г. Шевченка, яке, попри офіційну заборону, відзначалося в Катеринославі пишню.

Яворницький читав просвітянам лекції з історії запорізького козацтва, розповідав про українське музичне мистецтво, кобзарів, бандуристів і лірників, яких намагався всіляко підтримувати. Селив музик у власному будинку, запрошував їх на екскурсії, щоби своєю грою та співом оживили події давніх часів.

До речі, під час урочистого відкриття оновленої експозиції в меморіальному будиночку Яворницького знову залунав спів одного з частих гостей Дмитра Івановича, кобзаря Михайла Кравченка, живий голос якого сто років

тому етнограф Опанас Слэстэон записав на фонограф. Голос тихий, ледь чутний... Наче зберігся він у старовинних речах, дерев'яних стільцях, у самих стінах затишної оселі.

Та зовсім незатишним став дім Яворницького у 1930-х. Люди, які збиралися тут для дружніх бесід, почали щезати в застінках НКВД. Самого Дмитра Івановича зняли з посади директора музею. А згодом хворому, майже сліпому вченому намагалися інкримінувати “розкрадання фондів музею від приблизно 5 тисяч експонатів (у рік відкриття) зросло до 85 тисяч! Слідчі робили все, щоби вибити зі “свідків” інформацію про “терористичну” діяльність історика. Їм це вдалося.

“Мені відомо, що учасниками українського націонал-фашистського підпілля є... Еварницький Д. І., найви-

начніший національний діяч у минулому, який керував просвітянськими організаціями на Дніпропетровщині, пов'язаний з більшістю учасників підпілля”, — “свідчили” духовно зламані люди, відчувачи, що безнадійно забули серед понять “фашизм” і “національне відродження”. Спілкуватися із Яворницьким ставало небезпечно. Лише за знайомством з “відомим націоналістом” НКВД знизило багатьох його особистих друзів, а з сімнадцяти музейних службовців залишилися тільки двоє — прибиральниця Дузь і наглядачка Червенцова...

Сам-один на схилі літ крізь марево розстрілів і погроз дивився Дмитро Іванович у вікно свого “козацького” мезоніну, куди із променистою гордістю запрошував колись на гостини Іллю Рєпіна: “Приїдьте до мене, Ілля Юхимовичу, і з моєї вежі Ви побачите Дніпро, задніпровські стели і новомосковський козацький собор...” Та в інтерпретації слідчих дружба історика та художника перетворилася на “закордонні зв'язки” з метою підіривної шкідницької діяльності.

Отакі сумні, страшні, жорстокі сторінки життя “козацького батька” видобули з архівів дніпропетровської вчені, доктори історичних наук Віктор Ченців і Валентин Іваненко, оприлюднивши їх на Всеукраїнській науковій конференції, присвяченій 150-річчю Яворницького.

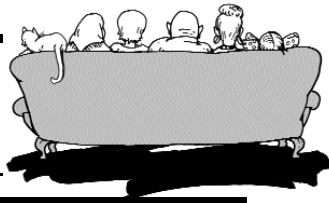
...У рамках фестивалю “Музей третього тисячоліття” учасники їздили на Кодак, до самотнього обеліска, що здіймається над бурхливим колись Кодацьким порогом. Може, Яворницький і помилився з написом, — як помиляються всі, хто йде попереду. Та без його пошуків і помилок не стали б відомими дорожні поклади фактів, на яких зросло сучасне покоління істориків. Покоління, яке, володіючи багатим матеріалом, має можливість критикувати...

Ірина ШОВКОВЕЦЬ,
м. Дніпропетровськ

Фото Дмитра КРАВЧЕНКА

Урочисте погашення ювілейного конверта (ліворуч — заступник голови облдержадміністрації Орина Сокульська)

ВТЕЧА ЗА

КОНКУРСНА ПРОГРАМА

Повнометражні фільми з конкурсної програми "Молодість" так і кортить назвати "прихованими". Чому? Тому що мало хто їх може побачити (окрім обмеженої кількості глядачів у Будинку кіно). Фестиваль минув, а далі? Кінотеатри навряд чи пустять їх у прокат (адже не часто на їхні екрани потрапляє фестивалне кіно). Можливо, колись ці стрічки й покажуть на якомусь телеканалі в глибоко нічному ефірі. А жаль, оскільки цьогорічні конкурсні фільми представляли досить широку панораму тем, і майже кожен із них мав якусь "родзинку" — чи в сюжеті, чи у візуальному вирішенні. Тому, оскільки шлях цих кіноробіт до більш широкої аудиторії, очевидно, буде довгим, то варто розказати про найцікавіші стрічки, їхній зміст і суть.

"Знедолений"

Серед розмаїття кіноісторій у конкурсних фільмах значна частина була присвячена военній темі або сімейним драмам. Зокрема Друга світова війна була відображена у двох стрічках, які відтворили два однакові й водночас різні аспекти — доля полонених. Тільки в одному випадку — євреїв, в іншому — німців. "Знедолений" Лайоша Колтаї (Угорщина) — історія про єврейського підлітка, який опиняється в Бухенвальді, та, зазнавши всіх пекельних страждань в'язня концтабору, він усе-таки вижив і дочекався визволення. Ця шемлива й одночасно страшна історія, хоча й не нова в кінематографі, знайшла відгук і в журі (кілька дипломів і приз молодому актору), й у глядачів. Другий фільм — "Полумгла" Артема Антонова з Росії — розповідав про взаємини німецьких військовополонених із мешканцями далекого північного села Полу-мгла, де німці будують вишку. Ці стосунки, зрозуміло, далекі від ідилічних, але в кожній з ворогуючих сторін усе одно залишається те людське, що дозволяє їм із часом співіснувати вже без пекучої ненависті. І хоча кінець цієї історії цілком закономірний як для реалістичних часів: полонених німців зрештою розстріляли, — на Батьківщині цей фільм назвали... антиросійським. Тим не менше, він здобув Гран-прі на кінофестивалі в Монреалі й диплом на "Молодісті". Цікаво, що на прес-конференції з режисером стрічки навіть розгорілися історичні дискусії, причому між журналістами.

Інші фільми стосувалися сучасних воєнних подій. Боснійська стрічка "На захід" Ахмета Імамовича, як і багато фільмів балканського регіону,

присвячена недавній громадянській війні. Щоправда, ситуація, в якій опинилися головні герої, якби не розгорталися на тлі драматичних подій, могла б стати темою для комедії. Гомосексуальна пара — серб із патріархальної родини і музикант-мусульманин змушені втікати з Сараєво, а згодом переховуватись у селі в родичів серба, щоправда, вдаючи з себе... чоловіка і дружину. Але окремі комедійні моменти лише підкреслюють трагізм безглуздої війни і зламаних нею людських дол. На прес-конференції творці фільму зазначили, що такими незвичними головними героями зовсім не прагнули додати "полунички", навпаки, тим, що ті двоє є меншиною, вони хотіли показати, що такі важливі людські почуття, як дружба, любов, розуміння опиняються теж у меншині. А фільм турецького режисера Угура Юджеля "Кинути жереб" розповідає дві окремі історії — двох чоловіків, які повернулися з війни скаліченими. Їхні намагання пристосуватися до мирного життя виявляються марними. По суті, їм залишилися всього два шляхи — в'язниця або смерть...

Уже другий рік поспіль на "Молодісті" залишається актуальною тема складних родинних стосунків: як і торік, Гран-прі виборолла сімейна драма, причому знову з Данії. "Звинувачений" Якоба Тюзена — історія на перший погляд звичайної, благополучної родини,

аж поки донька після спілкування з психоаналітиком не звинуватила батька в страшному злочині. Перед нами розгортається справжній психологічний трилер — аж до кінця ми не знаємо, чи винен головний герой. А фінал стрічки теж не дає однозначної відповіді: певна таємниця — що ж усе-таки відбулося і чим усе остаточно завершиться, — залишається. І цій таємничості сприяє добре створена атмосфера фільму, його психологічна напруженість.

Як завжди, нестандартну життєву ситуацію запропонували французи: фільм "Мій ангел" (реж. Серж Фрідман) оповідає про нестримне бажання сімейного щастя у двох самотніх людей, які цього щастя ніколи не знали. Молода повія і хлопчик із притулку, який не пам'ятає своєї матері — представниці найдавнішої професії. Їх зводить випадок, і спочатку молода жінка не відчуває до хлопця нічого, крім роздратування, оскільки змушена якийсь час ним опікуватися. Але згодом вони усвідомлюють, що нікого рідного, крім одне для одного, у них у цілому світі немає. І тому не дивно, що вони стають парою, адже це єдиний спосіб знайти родинне тепло у жорсткому світі.

У конкурсній програмі були й представники екзотичного, як для нас, кіно. Іранський фільм "З країни тиші" (реж. Саман Салур) — твір у дусі неквапливого і небагатослівного азіяського кіно. Двоє хлопчиків живуть у пустелі, один краде, а потім продає бензин, інший пасе верблюдів і

"На захід"

продає опіум. Вони мріють вирватися з пустелі, а водій вантажівки, який єдиний поставився до них людяно, навпаки, тікає в пустелю. А фільм із В'єтнаму "Наречена тиші" (реж. Доан Мінг Фуонг, Доан Тханг Нгіа) поетично розповідає про молодого чоловіка, що прагне знати історію своєї матері, яку він втратив у ранньому дитинстві і про яку нічого не знає. Версії, які він чує від свого прийомного батька, його братів, буддійського ченця, різняться. Яка з цих історій правдива? Чи, може, у кожній є крихта правди і крихта брехні? Чому їхні версії відрізняються і що ж трапилося насправді? Усе це так і залишається загадкою, яка кличе молодого чоловіка у наступні подорожі, щоб хоч трохи доторкнутися до минулого, яке він не зі своєї волі втратив, і знайти своє майбутнє.

Несподівано виявилась участь у конкурсній програмі комедії, адже фільми такого жанру рідкісні гості на фестивалі. Тим не менше, бельгійська стрічка "Айсберг" (реж. Фіона Гордон, Домінік Абель, Бруно Ромі) — вони ж виконали

"Айсберг"

головні ролі) сповнена абсурдистського гумору, сподобалася і журі (приз за кращий повнометражний фільм і нагорода кращій актрисі), і публіці. У стрічці йдеться про звичайну жінку — менеджера фаст-фуду і матір сімейства, яка випадково провела ніч у морозильній камері рідного закладу і після того у неї з'явилося нав'язливе бажання знайти справжній айсберг. Насправді ця комедія (небагатослівна, сповнена кумедних ситуацій і знахідок) не така вже й проста, як може здатися, — адже тут можна побачити нудність і рутинність забезпеченого життя, коли втеча за своєю мрією сприймається як божевілля. Зате таке божевілля потім приносить ні з чим не порівнюване ейфорійне щастя.

ПРО МОЛОДІЖНЕ СПІЛКУВАННЯ І ДОБРЕ

ВРАЖЕННЯ

Уже традиційно кінофестиваль "Молодість" пропонує велику насичену програму (окрім конкурсу) показів неординарного кіно. Серед позаконкурсних кінодобірок — Українська панорама 2004—2005 років, Нове російське кіно, Французьке кіно сьогодні, Німецький бульвар, Балканський фокус, Короткометражне кіно Скандинавії, "Фестиваль фестивалів", "По той бік соцреалізму", ретроспектива фільмів Маргарет фон Тротта. Деякі з цих добірок демонструвалися в Будинку кіно, тож доводиться із сумом констатувати, що він явно замалий для проведення міжнародного кінофестивалю — кількість бажаючих долучитися до того кіно, якого більше ніде не побачиш, зростає, і часто досить важко було пробитися до залу на вечірні покази. А от кінотеатри, здається, не дуже раді показувати фестивалне

кіно, оскільки сеанси ставили на незручний час (пізно ввечері), без попередження переносили сеанси і міняли заявлені фільми.

Узагалі ж, "Молодість" — це унікальна можливість для спілкування. Наприклад, після прес-конференції з учасниками фестивалю можна було підійти і поспілкуватися з ними, поділитися своїми враженнями від фільму (от коли можна було попрактикуватися в розмовній англійській). А оскільки в рамках фестивалю проводився перший міжнародний кіноринок, то й іноземних гостей цього року завітало багато. "Молодість" приваблива своєю демократичністю та неформальністю — як тепло і безпосередньо зазвичай сприймають глядачі конкурсні фільми (до речі, бачили глядацьких симпатій цього року були дуже високими), як легко можна поспілкуватися навіть із представниками інших країн, від яких, до речі, безпосередньо почути, що їм

подобається в Києві...

Траплялися на "Молодісті" й приємні несподіванки. Наприклад, приїзд французького письменника Моріса Дрюона, автора історичних романів. Річ у тім, що в рамках показів "Особлива подія" було представлено фільм Олени Фетісової "Російські корені, або Одного разу в Оренбурзі". Стрічка присвячена чотирьом відомим особистостям, життя яких певним чином пов'язане з цим містом, — Віктору Черномірдіну, Володимирі Кибальчичу, Мстиславу Растроповичу і Морісу Дрюону, чий дідусь був оренбурзьким євреєм. Видатний письменник і мислитель, незважаючи на поважний вік (87 років), навіть поспілкувався з журналістами на прес-конференції. Зокрема він розказав, що Україна йому цікава як місце витоків слов'янської культури й цивілізації, як країна, яка відіграла важливу роль у художньому, культурно-

му й духовному розвитку Європи...

Закриття фестивалю запам'яталося кількома моментами. По-перше, журі виявилось дуже добрим: воно відзначило, що рівень конкурсної програми був дуже високим, і дало — крім основних призов — ще багато дипломів (див. "Слово Просвіти", число 45 за 2005 р.). Приємно, що багато хто із членів журі вітався з аудиторією саме українською (а не російською) мовою. Особливо ж сподобалося залу, як вийшла отримувати приз режисерська трійця фільму "Айсберг" — кожен із них прочитав маленьку промову українською, а на завершення сказали, що "Молодість" — фестиваль, найкращий не тільки у світі, а й у Всесвіті.

Автор матеріалів
Катерина ТАРЧЕВСЬКА

Засновник:
Всеукраїнське
товариство "Просвіта"
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний
редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА
Ярема ГОЯН
Павло МОВЧАН
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЩУК

Заступник головного
редактора
Марія ЛИТВИН
279-49-47

Заступник головного
редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
278-63-69

Відділ мови
Олександра ТКАЧ
270-55-57

Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ просвітницької роботи
Ольга СКРИПКИНА
279-49-47

Літературний редактор
Тамара МАРТ
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна МИХАЙЛЕНКО
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail:
slovo_prosvity@ukr.net

http://
slovo.prosvita.com.ua

Індекс газети
"Слово Просвіти" — 30617

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
"Преса України" у середу.
Зам. № 3301246

Загальний наклад — 38 500

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій посилання на "Слово Просвіти" обов'язкове.

Передплатна ціна, враховуючи поштові послуги:
на місяць — 3,29 грн.
на 3 місяці — 9,59 грн.
на 1 рік — 37,86 грн.